

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY

**Drobná sakrální architektura v kontextu hodnocení
krajinného rázu centrální části Novohradských hor**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing. Kateřina Zimová

Diplomant: Ing. Josef Bím

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, pod vedením Ing. Kateřiny Zímové. Uvedl jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpal. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce částečně vychází z autorovy bakalářské práce: Historický vývoj obce Pohoří na Šumavě.

Současně dávám svolení k uveřejnění této diplomové práce na stránkách FŽP.

V Praze dne 22.4.2013

Ing. Josef Bím

Rád bych poděkoval vedoucí mé diplomové práce paní Ing. Kateřině Zimové, mým rodičům, panu Bernhardu Rieplovi a všem, kteří mi poskytli rady a materiály k mojí práci. Bez těchto lidí by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Abstrakt

Tato práce vzniká na základě historické analýzy a autorovy detailní znalosti území centrálních Novohradských hor. Jejím cílem je vytvořit databázi objektů drobné sakrální architektury v centrální části Novohradských hor a zhodnotit vliv její přítomnosti na vnímání krajiny člověkem a na krajinný ráz. Otázka vnímání krajiny je v případě této velmi zajímavé části naší republiky o to naléhavější, že zde v minulosti nevnikla chráněná krajinná oblast, ale, v uvozovkách, pouze přírodní park a postupem času vyvstává otázka, zda tento způsob ochrany tak specifického prostoru, jakým jsou Novohradské hory, je dostačující.

.

Sklárna	Glass manufactory
Krajina	Landscape
Objekt drobné sakrální architektury	Object of small sacral architecture
Využití krajiny	Land use
Reliéf	Relief

This thesis is created on the basis of historical analysis and detailed knowledge of the author about Novohradské central mountains. Its aim is to create a database of small sacred object architecture in the central part of the Novohradské mountains and assess the impact of its presence on the perception of landscape by human and landscape character. Question of perceptions in the case of this very interesting part of our country become urgent, because in here in the past wasn't declared Protected landscape area, but quoted only nature park and, over time, the question arises whether this method of protection in such an specific space, in which they Novohradské mountains are, is sufficient.

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Cíle práce	10
2.1 Dílčí cíle.....	10
3. Literární rešerše na téma krajina a krajinný ráz	10
3.1 Krajina.....	10
3.2 Krajinné systémy.....	11
3.3 Vnímání krajiny člověkem a společností	11
3.4 Krajinný ráz – obecná definice a rozbor důležitých prvků	12
4. Charakteristika zájmového území	14
4.1 Vymezení zájmového území	14
4.2 Správní členění.....	15
4.3 Geologická charakteristika území	15
4.4 Pedologická charakteristika území.....	15
4.5 Podnebí.....	16
4.6 Charakteristika flóry v zájmovém území	16
4.7 Hydrologie zájmového území	16
4.8 Ochrana přírody a krajiny	17
5. Metodika	18
5.1 Terénní průzkum	18
5.2 Rozčlenění zájmového území na oblasti osídlení	19
5.3 Rozdělení lokalizovaných objektů drobné sakrální architektury do skupin dle příslušnosti k oblasti osídlení	20

5.4 Analýza vlivu drobné sakrální architektury na vnímání krajiny	21
6. Současný stav řešené problematiky	21
6.1 Sakrální architektura v krajině Novohradských hor.....	21
6.2 Vliv staveb na krajinný ráz	22
6.3 Sakrální architektura a její vnímání v jiných částech republiky	22
6.3.1 Voticko.....	22
6.3.2 Prostějovsko	22
6.4 Typologie drobných sakrálních staveb.....	23
6.4.1 Kamenná Boží muka	23
6.4.2 Zděná Boží muka	24
6.4.3 Návesní kaple	25
6.4.4 Výklenkové kaple.....	25
6.4.5 Volně stojící plastiky	26
7. Výsledky a přínosy.....	27
7.1. Historická analýza vzniku drobné sakrální architektury v centrální oblasti Novohradských hor	27
7.2 Stručná historie vybraných sídel v zájmové oblasti.....	31
7.2.1 Berau	31
7.2.2 Pohoří na Šumavě	32
7.2.3 Šance (Schanz).....	33
7.2.4 Steindörfel.....	34
7.2.5 Stodůlecký vrch (Stadlberg).....	34
7.2.6 Stříbrné Hutě (Silberberg).....	35

7.2.7 Janovy Hutě (Johannesthal)	37
7.2.8 Jiřice (Georgendorf)	37
7.2.9 Paulina.....	39
7.2.10 Dlouhá Stropnice.....	39
7.2.11 Horní Stropnice	40
7.2.12 Dobrá Voda	41
7.2.13 Hojná Voda	42
7.2.14 Staré Hutě.....	43
7.2.15 Pivonice.....	44
7.2.16 Rapotice.....	44
7.2.17 Kuří	45
7.2.18 Černé Údolí	45
7.2.19 Lužnice.....	46
7.2.20 Pohorská Ves.....	46
7.3 Databáze lokalizovaných objektů drobné sakrální architektury v zájmové oblasti	48
7.4. Analýza Sakrální architektury v kontextu krajinného rázu Novohradských hor	48
7.5. Shrnutí výsledků	49
8. Diskuze.....	54
9. Závěr	56
Seznam použité literatury.....	58

1. Úvod

V jihovýchodní části Jihočeského kraje se nachází pohoří, které se pomalu dostává do povědomí široké veřejnosti a stává se stále častěji cílem turistů a milovníků českých hor. (Kolektiv, 2010) V hlubokých lesích i na otevřených planinách se návštěvník těchto hraničních hor setkává s objekty drobné sakrální architektury, které mu naznačují, že zde dříve také žili lidé, a že i zde se odehrávaly osudy běžného života.

Boží muka, kříže, křížky, kapličky nebo sochy, tyto všechny stavby v této krajině pro nás zanechaly minulé generace a pro nás je přirozené se s nimi setkávat. (Cílek, 2007) V Novohradských horách, tam, kde se kdysi tavilo sklo a kde tloukly hamry, dnes často zbyly jen ony kříže u cest.

S těmito mementy dob minulých se zde můžeme setkat poměrně často, a to i na místech, kde bychom to nečekali. Uprostřed vzrostlého lesa nebo přímo na státní hranici v pásu země nikoho. (Kolektiv, 2006) Jak na nás tyto prvky lidské spirituality působí a je rozdíl, jak se kolem nich pohybujeme? Jak ovlivňují objekty drobné sakrální architektury naše vnímání krajiny a prostoru, kolik jich je, k čemu nám dnes slouží a zajímají nás vůbec? To jsou otázky, které v průběhu práce, která leží před Vámi, formovaly její nynější podobu a obsah.

Pro zodpovězení všech těchto otázek je třeba nejdříve prozkoumat dlouhou historii tohoto prostoru, která je plná souboje s přírodou, ovlivněná válkami celé Evropy a lidským odhodláním, stejně jako zmarem. Dále je třeba prozkoumat, jak člověk vnímá svoje okolí a jak ho vidí platná legislativa. Na základě těchto poznatků pak může přemýšlet nad odpověďmi na výše položené otázky a pokusit se na ně odpovědět.

Tato práce je dalším článkem z autorovy tvorby týkající se oblasti Novohradských hor a vychází z předchozích prací ať již diplomové: Scénáře rozvoje centrální oblasti Novohradských hor nebo především z bakalářské: Historický vývoj obce Pohoří na Šumavě. Záměrem je výsledky této práce publikovat v odborném tisku.

2. Cíle práce

Cílem této práce je detailní studie drobné sakrální architektury pro účely hodnocení krajinného rázu Novohradských hor.

2.1 Dílčí cíle

1. Zpracovat rešerši na téma krajinný ráz a jeho hodnocení, sakrální architektura a historie krajiny.
2. Zpracovat studii řešeného území z hlediska historického vývoje krajiny a východisek pro vznik a vývoj sakrální architektury, zhodnotit zastoupení drobné sakrální architektury ve stávajících hodnoceních krajinného rázu dotčeného území.
3. Zhotovit databázi veškeré existující drobné sakrální architektury v zájmovém území.

3. Literární rešerše na téma krajina a krajinný ráz

3.1 Krajina

Krajina byla, je a bude vždy hodnocena podle toho, jak uspokojuje proměnlivé potřeby člověka. Dle toho jak tedy krajina plní funkce požadované člověkem, jí člověk přiřkládá nějaké hodnoty (většinou podvědomě). V široké škále lidských potřeb a jim odpovídajících funkcí a hodnot získává proměnlivou váhu i estetická potřeba člověka, estetická funkce krajiny a tím také estetická hodnota, kterou člověk krajíně přisuzuje. (Löw a další, 2003)

Lze také říci, že krajiny jsou na prvním místě jevem kulturním nikoliv přírodním; jsou to výtvoři představivosti projektované do dřeva, vody a kamene. Je však třeba vzít také v úvahu, že jakmile se nějaká představa o krajíně, mýtus, vize, usadí v daném skutečném místě, zvláštním způsobem dokáže mást kategorie, vytvářet metafory mnohdy reálnější než to, z čeho vycházejí, stávat se součástí scenerie. (Klvač, 2009)

3.2 Krajinné systémy

Procesy a jevy, které probíhají v krajině jsou velmi složité a vzájemně úzce propojené, a to jak v prostoru, tak i ve funkcích, ale i v čase, energii a materiálu. Tento systém je pro lepší pochopení vhodné rozdělit na dílčí subsystémy.

Primární krajinný systém - tvořený ryze přírodovědnými zákonitostmi (reliéf, klima, ekosystémy)

Sekundární krajinný systém - prostorově funkční vyjádření člověkem vytvářených systémů

- řízený především ekonomickými závislostmi

- řízený územním plánováním

Terciální krajinný systém - prostorově funkční vyjádření lidských představ o vnímané realitě

- řídí se ryze psychologickými zákonitostmi (Löw, 2011)

3.3 Vnímání krajiny člověkem a společností

Ačkoliv je krajina popsitelná fyzikálními vlastnostmi, člověk ji nevnímá pomocí stejnocenných souřadnic. Člověk si krajinu interpretuje pomocí individuálních psychických procesů. Při této interpretaci se, mimo jiné, uplatňují tyto procesy:

- Výška prostoru, podvědomně srovnávána s lidskou postavou ať již stojící, sedící či ležící

- Šířka prostoru, která je podvědomně srovnávána s šířkou rozpažených rukou

- Hloubka prostoru je mimoděk poměřována s pohybovými možnostmi člověka – pěšáka (Löw, a další, 2003)

Společnost je souborem individuí, která spolu sdílejí prostor, čas, historické zkušenosti, společné etické a morální základy. Díky těmto základům se společnost řídí společně domluvenými pravidly soužití. Při vytváření těchto pravidel se

společnost opírá o nějakou společnou ideologii a dle ní si poté vytváří žebříček hodnot. Společnost si tak má tendenci vytvářet rámcově jednotnou soustavu stereotypů chápání okolního prostředí a jeho hodnocení.

Prostředí je poté vnímáno pomocí typických znaků, které schématicky zprostředkovávají jeho vlastnosti (přírodní, kulturní a historické).

Krajinná struktura založená na hmotných symbolech myšlenek nás i našich předků byla a je základem kulturnosti naší krajiny a je na ní založena i její krása a rázovitost. Jelikož tyto struktury vychází z terciálního krajinného subsystému, najdeme zde rozsáhlé soubory estetických a kompozičních prvků a vztahů, kultovních systémů, či citových vazeb na krajinu. Důležité jsou také psychologická obytnost prostředí, cestovní ruch nebo turistika. (Löw, 2011)

Fenoménem dnešní společnosti je odcizení – ztráta domova. Uvažování o kulturní krajině se zakládá na předpokladu „harmonického krajinného obrazu“. Již při vzniku organizované ochrany přírody byl formulován rozpor mezi „cizí a nelidským“, kde probíhá život moderního člověka a idealizovanou představou krajiny minulosti a spokojeného života v ní. Dobová kritika tento problém pocítovala jako smutek a rozhořčení ze „zmechanizování našeho života, které ohrožuje životní harmonii“ (Zajoncová, 2009)

V kontextu této práce však odcizení není ani tak o zmechanizování života, nebo narušení idealizované krajiny. Odcizení v kontextu této práce je důsledkem ztráty paměti, kdy společnost, která tuto paměť měla, zmizela v nenávratnu (zde lhotejně zda zaslouženě nebo ne) a nová společnost si tuto paměť jen obtížně hledá. I když například v místních názvech do jisté míry paměť přežila, vztah ke krajině a přírodě si nová společnost jen pomalu hledá. A je nutno přiznat, že moderní „zmechanizovaný“ způsob života jí to nikterak neusnadňuje.

3.4 Krajinný ráz – obecná definice a rozbor důležitých prvků

Krajina není jen místem, kde člověk pěstuje lesy, aby měl dřevo, kde obdělává pole, aby měl obilí, aby měl chleba. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, definuje krajinu jako část zemského povrchu

s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.

V návaznosti pak definuje pojem krajinný ráz, a to jako přírodní, kulturní a historickou charakteristiku určitého místa či oblasti, který je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítko a vztahů v krajině. K umístování a povolování staveb a k jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Ochrana krajinného rázu se týká nejen území s jeho zvýšenými hodnotami (zvláště chráněná území a přírodní parky), ale i ostatní krajiny. (Löw, a další, 2003)

Málokterý prvek krajiny má takový význam pro krajinný ráz jako les. Vzhled lesních porostů – jejich skladba, míra zápoje, stáří, způsob obhospodařování či naopak absence lidského vlivu zásadním způsobem ovlivňují vzhled krajiny. Monokulturní smrčina vypadá a působí velmi odlišně než smíšený les nebo horské klimaxové smrčiny. I když převládající druh stromů může být stejný, dojem z jednotlivých prostorů je velmi proměnlivý. (Stibral, 2009)

Přírodní charakteristika

Je tvořena přírodními podmínkami a postihuje a popisuje tedy zejména ty přírodní podmínky, které se bezprostředně projevují v krajinném obrazu a tvoří část typických znaků krajinného rázu určitého prostoru.

Kulturní charakteristika

Tato charakteristika je tvořena způsobem užívání krajiny. Jedná se tedy hlavně o vyjádření vlivu krajinotvorných činností člověka v krajině. Tím popisuje její rázovitost.

Nejdůležitějšími činnostmi člověka spojenými s tvorbou krajiny jsou lesnictví, zemědělství, průmyslové činnosti a osídlení.

Historická charakteristika

Tato charakteristika vychází historického vývoje oblasti, ze způsobu jejího vyžívání a života generací vůbec.

Tato charakteristika se velmi výrazně podílí na vyhodnocování ostatních charakteristik. Určuje totiž množství času, po který mohou ostatní charakteristiky působit na krajinu.

Přírodní a estetická hodnota

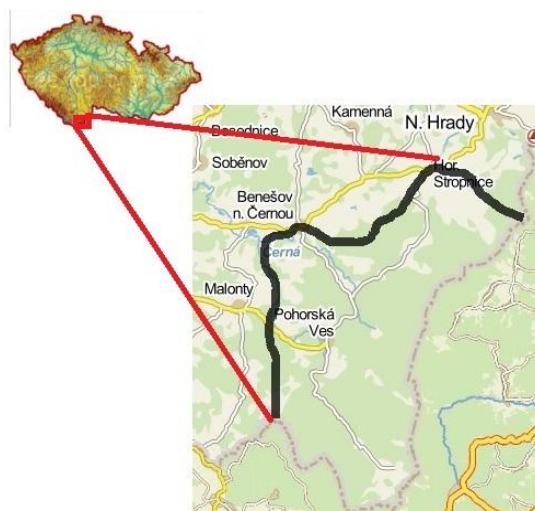
Jedná se charakteristiky krajinného rázu, které je schopen pozorující subjekt identifikovat a ohodnotit jako kladné či záporné aspekty vnímané krajiny či prostoru. (Löw, 2001)

4. Charakteristika zájmového území

4.1 Vymezení zájmového území

Zkoumané území se nachází v Jihočeském kraji, přesněji v jeho nejjižnější části. Je vymezeno státní hranicí s Rakouskem v úseku Šejby – Dolní Příbraní. V úseku Šejby – Horní Stropnice je hranice zkoumaného území tvořena silnicí spojující tato sídla přes Dlouhou Stropnici, dále pak po silnici Horní Stropnice – Černé Údolí až po křížení s pravostranným přítokem Svinenského potoka nedaleko jeho pramene. Dále je hranice řešeného území vytyčena po tomto pravostranném přítoku až po soutok se Svinenským potokem, dále pak po Svinenském potoce až k vrstevnici 600 m n. m. Po této vrstevnici hranice pokračuje směrem k části obce Benešov nad Černou - Věřtele. V této osadě se hranice stáčí po cestě směrem do Benešova nad Černou. V intravilánu obce Benešov nad Černou se hranice setkává s tokem řeky Černé a postupuje po ní až soutoku s Pohořským potokem. Pohořským potokem hranice postupuje až k mostu silnice Malonty – Pohorská Ves. Odsud hranice zájmového území pokračuje lesní cestou přes vrchol Jeleního vrchu (místní název Dopler) k prameništi bezejmenného pravostranného přítoku Malše v blízkosti Horního Příbraní, a tímto tokem až k soutoku s řekou Malší na státní hranici s Rakouskem. Viz příloha č.1

Obrázek 1. Lokalizace zájmového území v rámci ČR

4.2 Správní členění

Zájmová oblast se nachází na území Jihočeského kraje v okresech Český Krumlov a České Budějovice a ve správních obvodech dvou obcí s rozšířenou působností (dále též ORP). Jedná se o ORP Kaplice a ORP Trhové Sviny. (Bodnár, 2010)

4.3 Geologická charakteristika území

Rozpětí nadmořských výšek Novohradských hor je mezi 645 m n.m. a 1072 m n. m. Povahou se jedná o ploché pohoří, které je součástí moldanubické oblasti, která je charakterizována výskytem především hlubinných vyvřelin z rodiny granitoidů, například v oblasti Pohoří na Šumavě je to středně zrnitá žula weinberského typu. (Papáček, 2004) Území ohraničené výše popsanou linií se vyznačuje charakteristickým reliéfem a pokryvem, který se liší od všech ostatních pohoří na našem území. Srovnatelné podmínky a charakter můžeme najít v některých částech Šumavy. (Kolektiv, 1997)

4.4 Pedologická charakteristika území

Pedologické podmínky v zájmovém území jsou dány stoupající nadmořskou výškou. Typy půd se tak mění od kambizemí, přes podzoly a pseudogleje a gleje až po

rašeliny. Vzhledem k časté přítomnosti vodních toků nelze nezmínit fluvisoly. (Kolektiv, 2006)

4.5 Podnebí

Pro podnebí centrální části Novohradských hor hraje významnou roli jejich orografie. Zároveň je zde podstatný vliv jejich okolí, a to jak blízkost Šumavy, tak také Alp. Při západním proudění, které ve střední Evropě všeobecně převažuje, jsou Novohradské hory v závětrí Šumavy, z čehož vyplývají nižší srážkové úhrny než právě na Šumavě. V zimě sem může dosahovat fěnový účinek Alp, který má za následek slunečnější počasí s vyššími teplotami a dobrou dohledností. V teplé polovině roku při silném severním proudění vzduchu jsou naopak Novohradské hory v návětrí, což má za následek vyšší úhrny srážek. (Kolektiv, 1997)

4.6 Charakteristika flóry v zájmovém území

Vzhledem k povaze podnebí v zájmovém území zde nejsou zastoupeny teplomilné rostliny. Typickými vegetačními jednotkami jsou zde květnaté horské bučiny nebo acidofilní horské bučiny, dále se zde vyskytují podmáčené smrčiny, rašelinné smrčiny a klečová vrchoviště v montánním (a z části v submontánním) vegetačním stupni. Nezalesněné plochy jsou relativně mladé a jedná se většinou o paseky a pastviny. (Kolektiv, 2006)

4.7 Hydrologie zájmového území

Novohradskými horami prochází hlavní evropské rozvodí mezi Severním mořem a Černým mořem. Hustota vodní sítě je v zájmovém území poměrně vysoká, dosahuje 0,5 km/km². Vodní toky jsou kratší, přímější, mají vysoký spád a mají vyšší specifický odtok.

Hlavními vodními toky v oblasti jsou Malše, Lužnice, Černá a Pohořský potok. (Kolektiv, 1997)

4.8 Ochrana přírody a krajiny

Posuzované území je situováno v přírodním parku Novohradské hory vymezeného Nařízením Jihočeského kraje č. 2/2003 ze dne 30.9.2003 o přírodním parku Novohradské hory. Účelem přírodního parku Novohradské hory je ochrana krajinného rázu rozsáhlého území s významnou přírodní a estetickou hodnotou, s harmonicky utvářenou horskou a podhorskou krajinou, které je významné vysokým stupněm zachovalosti přírodního prostředí, na jehož formování se podílí přírodě blízké lesní a luční ekosystémy, rašeliniště, rybníky a prameniště. (Krajský úřad Jihočeský kraj, 2009) S vyhlášením přírodního parku Novohradské hory nebylo spojeno žádné komplexní hodnocení krajinného rázu oblasti. (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2013) Dostupná jsou pouze hodnocení související se záměry výstavby. (Městský úřad Kaplice, 2012)

Celá oblast Novohradských hor byla v roce 1979 vyhlášena jako chráněná oblast přirozené akumulace vod. (Kolektiv, 1997)

Vymezené území je velmi bohaté na vodu. Nachází se zde množství přírodních památek jako například Prameniště Pohořského potoka (898 – 960 m n. m., výměra 72 ha), což je komplex vysokobylinných společenstev na lučních prameništích a v nivách tří drobných potoků, zdrojnic Pohořského potoka. (Kolektiv, 1997) Vyskytuje se zde řada chráněných a ohrožených druhů rostlin, zejména s početnou populací kýchavice bílé. (Papáček 2004)

Dotčené území je také součástí Ptačí oblasti Novohradské hory (součást soustavy NATURA 2000). Předmětem ochrany jsou populace datlíka tříprstého a jeřábka lesního. (Krajský úřad-Jihočeský kraj, 2009)

Jako zajímavost mohu uvést, že v Pohoří na Šumavě byla v zimě roku 1925 opakovaně pozorována také polární záře. (Městský úřad Kaplice, 2012)

Novohradské hory jsou charakteristické svým *geniem loci*, který vyjadřuje bývalou slávu a osídlenost založenou na průmyslové výrobě skla a rozsáhlé těžbě dřeva, stejně jako rychlé vysídlení a 40 let zneprístupnění rozsáhlých pohraničních částí. Dnes jsou Novohradské hory oblastí, kde se snoubí hluboké lesy centrální části

s otevřenými prostory zmenšených vesnic obklopených loukami a s ubývající nadmořskou výškou převládající moderní kulturní krajinou. (Martinec, 2008)

5. Metodika

Pro zpracování této práce je velmi zásadní identifikovat zájmový prostor centrálních Novohradských hor. Pro tento účel bylo provedeno předběžné mapování a v souladu s dlouhodobou zkušeností autora, byl vymezen zájmový prostor především liniemi lesa a vodními toky, které tvoří přirozenou hranici prostoru Novohradských hor.

Dalším krokem této práce je podrobná historická analýza vytyčeného zájmového území. Kdy základem pro poznání drobné sakrální architektury, která se v prostoru vyskytuje, je detailní poznání postupného rozšiřování lidských sídel a vzniku kulturní krajiny. Proto je v této části práce zařazena stručná historie sídel v zájmové oblasti, která popisuje důvody vzniku a stručnou historii důležitých sídel v zájmovém území.

5.1 Terénní průzkum

Prvním krokem byla identifikace objektů drobné sakrální architektury v dostupných mapových podkladech. Pro tuto přípravnou část byly využity dva soubory map, kdy prvním souborem byly mapy III.vojenského mapování a druhým mapy ZM10. Nejprve byly identifikovány jednotlivé objekty drobné sakrální architektury v mapách III. vojenského mapování, dále byly získané údaje porovnány s mapami ZM10. Po konfrontaci těchto dvou mapových údajů byly z budoucího terénního průzkumu vyřazeny prokazatelně již neexistující objekty drobné sakrální architektury a naopak doplněny objekty prokazatelně existující a nezachycené v mapách ZM10. S takto upravenou mapou ZM10 proběhl samotný terénní průzkum, který probíhal v období červenec – březen.

Při terénním průzkumu byly pořizovány digitální fotografie jednotlivých objektů drobné sakrální architektury, a to vždy tak, aby alespoň jeden snímek zachycoval čistě čelní stranu objektu. V případě nálezů datace či čitelného textu byl pořízen detail.

Na základě objektů lokalizovaných při terénním průzkumu v zájmovém území byla vytvořena databáze za pomoci programu ArcGIS 10.0. V této databázi byly rozlišeny objekty existující a zaniklé. Dále byla vytvořena tabulka obsahující data o jednotlivých objektech drobné sakrální architektury. V této tabulce je uvedeno číslo přiřazené objektu, typ objektu, případná data uvedená na objektu a lokalizace objektu. Pro označení typu objektu drobné sakrální architektury byla využita upravená typologie uvedená v práci v kapitole 6.4. úprava spočívá v rozšíření o údaj o materiálu (kámen, dřevo) a případně o poměrnou velikost kříže v kontextu ostatních objektů v oblasti. Zároveň byly vytvořeny položky pro atypické objekty lokalizované v oblasti.

Tabulka 1. Typologie objektů drobné sakrální architektury použitá v práci

Typ
Dřevěný kříž s plastikou Krista
Kamenná Boží muka
Kamenná, výklenková Boží muka
Kamenný kříž na kamenném dříku
Kamenný kříž s plastikou Krista
Kostelní zvon v kamenném rámu
Litinový kříž na kamenném dříku
Novodobá kamenná spirála
Ocelový kříž na Kamenném dříku
Pomník padlým
Socha Panny Marie
Socha světce
Trojvýklenková, kamenná Boží muka
Tři vysoké kamenné kříže
Vysoký litinový kříž na kamenném dříku
Zděná kaplička s výklenkem

Na základě vypracované databáze je v práci uveden výpis významných sídel a přehled lokalizovaných objektů drobné sakrální architektury v jejich areálech.

5.2 Rozčlenění zájmového území na oblasti osídlení

Pro porozumění tomu jak drobná sakrální architektura ovlivňuje naše vnímání krajiny (tedy jak hodnotíme a vnímáme její ráz, tedy jaký má krajina ráz) byla zájmová oblast rozdělena na oblasti osídlení. Tyto oblasti byly vytyčeny na základě mapových podkladů a autorovy detailní znalosti řešeného území.

Byly vytyčeny tři oblasti osídlení a to oblast Horní Stropnice, Pohorské Vsi a Pohoří na Šumavě.

- **Oblast Dobré Vody – identifikační číslo 1**
- **Oblast Pohorské Vsi – identifikační číslo 2**
- **Oblast Pohoří na Šumavě – identifikační číslo 3**

Oblast Horní Stropnice zaujímá severní část zájmového území, oblast Pohorské Vsi střed zájmového území a oblast Pohoří na Šumavě pak zaujímá jižní část území. Vytyčené oblasti však nezaujímají celou plochu zájmového území, vznikají zde prostory, které nejsou zařazeny ani do jedné oblasti a to pro svou odlišnost ať již reliéfem, pokryvem či geniem loci nebo tím, jak je autor vnímá.

Oblasti byly vytyčeny okolo důležitých center zástavby v oblasti Novohradských hor. Pro vytyčení bylo použito přirozených hranic spádovosti sídel a charakteru krajiny.

Hranice oblastí však nejsou ostrými liniemi, jedná se spíše o difuzní přechody mezi jednotlivými oblastmi. Tento fakt hraje roli v jejich grafickém znázornění. Viz příloha č.2.

Po vytyčení důležitých oblastí zástavby bylo přikročeno k přiřazení jednotlivých objektů drobné sakrální architektury k oblastem osídlení

5.3 Rozdělení lokalizovaných objektů drobné sakrální architektury do skupin dle příslušnosti k oblasti osídlení

Objekty drobné sakrální architektury, které byly lokalizovány v průběhu terénního průzkumu, byly následně přiřazeny k jednotlivým oblastem zástavby. Pro jejich přiřazení jim bylo přiděleno identifikační číslo shodné s přiřazenou oblastí. Toto přiřazení probíhalo především podle vnímání autora. Při tomto rozdělení objektů drobné sakrální architektury došlo k tomu, že několik objektů nemohlo být přiřazeno k žádné vytyčené oblasti. Proto místo čísla příslušné oblasti nesou atribut 0. Viz příloha č. 3

5.4 Analýza vlivu drobné sakrální architektury na vnímání krajiny

Jelikož toto porovnání vytyčených oblastí osídlení a rozčlenění objektů drobné sakrální architektury dle oblastí osídlení vykazovalo určité nesrovnalosti, bylo provedeno porovnání zařazení objektů s typy krajín podle využití a podle reliéfu.

Na základě provedeného porovnání byly vyvozeny závěry, z hlediska vnímání drobné sakrální architektury a jejího vlivu na krajinný ráz centrální oblasti Novohradských hor.

6. Současný stav řešené problematiky

6.1 Sakrální architektura v krajině Novohradských hor

Pro běžnou venkovskou krajinu jsou typickými charakteristickými body kostely a kapličky umístěné ve volné krajině, ale i v městečkách a vesnicích. To platí jak pro celkovou tvář panoramatu krajiny, tak i pro její detail. Zde bývají často charakteristické i kříže, sochy a sousoší, pomníky, Boží muka, křížové cesty, či jen obrázky na stromech. To vše dokresluje tvář každé krajiny a to tak, že jsme pak jen z těchto vodítek schopni identifikovat, v jaké krajině se nacházíme. (Radkovský, 2001) Krajina centrální oblasti Novohradských hor je však charakteristická především hlubokými lesy, následníky Římany tolik obávaného, Hercynského lesa a otevřenými prostory malých sídel, jež zbyla, z dříve podstatně rozlehlejších vesnic a městeček (Martinec, 2008) Každá krajina má však své kouzlo a tajemství. To je třeba objevovat. Avšak popsat jej textem nebo fotografií je velmi složité. (Koželuh, 2010)

V oblasti Novohradských hor bylo kdysi soustředěno výjimečné množství drobné sakrální architektury. Navzdory destruktivním zásahům zbyl soubor zasluhující pozornost. (Kolektiv, 2010) Zvláštní kapitoulou jsou pomníky padlým z 1. případně 2. světové války. Zvláště ten mediálně nejznámější, z Pohoří na Šumavě se jménem Hietler a v kontextu se smutným nápisem NIE WIEDER KRIEG (pomník je věnován padlým v 1. světové válce) (Koželuh, 2010)

6.2 Vliv staveb na krajinný ráz

Pro posouzení vlivu stavby na krajinný ráz byla v roce 2003 zveřejněna metodika, vypracovaná kolektivem autorů okolo doc. Ing. arch. Ivana Vorla, CSc. Tato metodika slouží ke zmenšení dopadu subjektivnosti vnímání krajinného rázu a ke sjednocení postupů při hodnocení vlivu stavby na krajinný ráz.

Metodika zavádí základní pojmy pro vystižení vlastností krajiny a s těmito pojmy poté pracuje, když vliv stavby vztahuje k jednotlivým atributům krajinné struktury a hodnotí dopad stavby na ně. (Vorel a kol., 2003)

6.3 Sakrální architektura a její vnímání v jiných částech republiky

6.3.1 Voticko

Práce zabývající se sakrální architekturou v oblasti voticka pracuje s typologií objektů sakrální architektury velmi podobnou jako tato diplomová práce, avšak bez zpřesnění materiálu. Je zde vyslovena myšlenka, že vztah k drobné sakrální architektuře ve společnosti upadá současně se střídáním generací. Avšak zároveň je zde konstatováno, že o stavby je v celku dobře postaráno. Dalším důležitým bodem je, že autor při popisu své oblasti zájmu jako první uvádí pojmy reliéfu a pokryvu krajiny. Vliv objektů sakrální architektury na krajinný ráz nebo na vnímání krajiny zde však není nijak řešen. (Město Votice, 2010)

6.3.2 Prostějovsko

Ikdyž statistiky ukazují, že náš národ je ateistický, obraz naší české a moravské krajiny výrazně svědčí, že jde o křesťanské prostředí. V přírodě a krajině, často na místech zajímavých výhledů a půvabných zákoutí velmi často najdeme drobné sakrální stavby, které jako by vdechovaly duši naší krajině, do níž jsou zasazeny i naše domovy a životy. (Hrdlička, 2008)

Původně jsou stavby drobné sakrální architektury drobné i ve svém významu ve srovnání s kaplemi, kostely nebo katedrálami. Postupně se na ně však navršil jiný význam. Stávají se připomínkou toho, čemu říkáme „malé dějiny“. To jsou dějiny zapomenutých lidí a událostí, zapomenuté velikosti a malosti, které se vážou

především ke krajinám venkova. Skrze drobné sakrální stavby v krajině se na nás dívá pravda, princip pravdomluvnosti, princip velkého díla kulturní krajiny bez autorských podpisů, princip nezapomenutelné, vrstvicí se práce generací. (Hájek, 2008)

6.4 Typologie drobných sakrálních staveb

Přítomnost náboženských památek vždy vyplývala z potřeby symbolizovat víru. Kromě symbolické či estetické funkce měly pro některé věřící význam duchovní ochrany odpuštění a podobně. Kromě zasvěcení Bohu či Panně Marii, bývají zasvěceny nějakému světci. Četnost jednotlivých zasvěcení se může lišit dle regionu. (Sklenička, 2003)

6.4.1 Kamenná Boží muka

Osaměle stojící kamenná Boží muka, žulové pilířky s různě tvarovanými a zdobenými hlavicemi, včetně stručných nápisů a datací jsou svědky středověké estetické vyspělosti. Kamenná Boží muka a kapličky se patrně vyvinuly z tesaných Božích muk vrcholného středověku. Obvyklou formou byl dřík se zkosenými hranami a drápky, s kvádrovou hlavicí s jedním nebo více výklenky a stříškou v podobě různě přízdobeného jehlanu. (Kolektiv, 2006)

Název a základní tvar Božích muk je odvozen od sloupu, u kterého byl, z rozhodnutí Piláta Pontského, bičován Ježíš Kristus. Zde můžeme také tušit důvod členění Božích muk na tři části (sokl, dřík a kaplicový nástavek). (Kolektiv, 2010)

Jednou ze skupin patřících mezi kamenná Boží muka a kapličky jsou žulové toskánské sloupy, dnes již jen ojediněle s osazenou hlavicí či sochou na vrcholu. Tyto sloupy však v oblasti centrálních Novohradských hor dnes v původní podobě nenajdeme. V některých případech můžeme najít pozůstatky starších staveb v dodnes stojících. (Kolektiv, 2006) Například v Božích mukách v bývalé osadě Polžov najdeme středověký pilířek, který nese hlavicí z 19. století. Na patě dříku má přitesanou dataci 1841, která se nejspíš vztahuje k datu obnovy. (Kolektiv, 1890 - 1983)

Pro oblast novohradská jsou specifickým fenoménem tzv. stélová Boží muka. Jedná se o do kamene (většinou modrošedé žuly) tesané výklenkové kapličky. Tento typ kaple byl rozšířen především na území dnešního rakouského Mühlviertelu. (Kolektiv, 2006)

Obrázek 2. Stélová Boží muka

6.4.2 Zděná Boží muka

Zděná Boží muka může chápat především jako fenomén barokní krajiny, která však na území Novohradských hor příliš rozvinutá nebyla, je to dáno obdobím rozvoje osídlení oblasti, které v některých lokalitách nastává až v polovině 18. století. Tvary a architektonické provedení těchto drobných sakrálních staveb jsou silně svázány s obdobím jejich vzniku. Oproti kamenným stavbám je zde mnohem širší variabilita zdobných prvků. Tyto stavby můžeme najít v sídlech v podhůří Novohradských hor. (Kolektiv, 2010)

Obrázek 3. Zděná Boží muka

zdroj: www.severniceskobudejovicko.estranky.cz

6.4.3 Návesní kaple

Tento typ drobné sakrální architektury je patrně typem nejmladším. Jeho vznik je spojen s požárním patentem Marie Teresie z roku 1751. Původní zvonice tvořené rozeklaným torzem stromu (tzv. „vidlák“) jsou postupně nahrazovány dřevěnými stavbami, které v průběhu přibližně 50 let jsou postupně měněny na zvonice zděné. Až přibližně do poloviny 19. století podoba návesních kaplí odpovídá jejich v podstatě dvojímu účelu, tedy zvonice a liturgický prostor. Avšak již na počátku 19. století je patrná převaha liturgického využití a funkce zvonice je postupně potlačována. Návesní kaple tak začínají kopírovat vnější vzhled kostelů, ale také jejich interiéry. Z toho vyplývá, že se prosazují stavební prvky používané v tomto období při rekonstrukci kostelů. Prosazuje se tedy (zvláště v jižních Čechách) selské baroko, či další pseudoslohy.

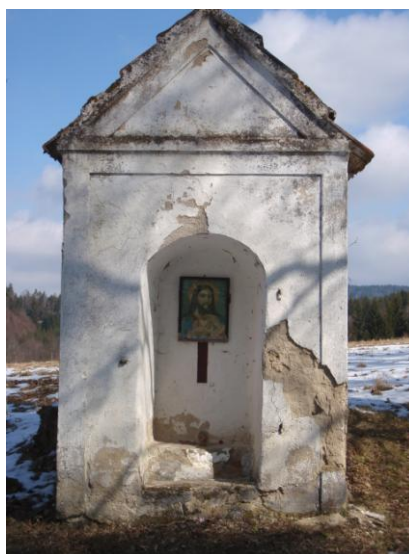
Vývoj a výstavba návesních kaplí pokračuje přibližně do 1. poloviny 20. století. V tomto období se však staví návesní kaple jednoduché, bez výrazného slohového zaměření. Důvodem tohoto zlomu je dvojice světových válek, nedostatek surovin a pokles zájmu obyvatelstva.

6.4.4 Výklenkové kaple

Výklenkové kaple sloužily pro denní duchovní potřebu obyvatelům venkova. Jedná se o jednoduché, drobné stavby, jejichž hlavním prostorem je výklenek nebo výklenky. Ty byly vybavovány dřevěnými nebo sádrovými sochami světců, kterým byly zasvěceny, případně nástěnnými malbami. Nejčastějšími světci byli v prostoru obývaném českým obyvatelstvem sv. Jan Nepomucký, sv. Václav či sv. Anna. Velmi časté je zasvěcení Panně Marii, které je u oblastí obývaných německy mluvícím obyvatelstvem vůbec nejčastější. (Kolektiv, 2010)

Stavební vývoj v průběhu 19. století poněkud smísil výklenkové kaple a některá Boží muka, u kterých se začínají objevovat výklenky určené pro sochu světce. Dochází tak ke vzniku jakéhosi přechodného typu staveb, jenž však mají blíže, k výklenkovým kaplím nežli k Božím mukám.

Obrázek 4. Výklenková kaple

6.4.5 Volně stojící plastiky

Tyto stavby můžeme v zásadě rozdělit na dvě skupiny, a to jednak na plastiky (kamenné, litinové) a kříže. Zásadním rozdílem mezi plastikami a ostatní drobnou sakrální architekturou (zvláště pak Božími muky) je, že zatímco drobná sakrální architektura často vznikala rukama „neprofesionálů“, volně stojící plastiky jsou v drtivé většině dílem kameníků a sochařů.

Rozmach volně stojících plastik je spojen především s dobou baroka a je doprovodným jevem rekatolizace území Čech. Nejčastějšími světci, kteří jsou takto zobrazováni, jsou sv. Jan Nepomucký, svatý Florián a velmi často také mariánské výjevy. (Hora - Horejš, 1996)

Kříže v krajině bývají z pravidla umístěny v těsné blízkosti cest, ale není to pravidlem. Někdy bývají nesprávně označovány za Boží muka. Vyobrazení ukřižovaného Ježíše je sice obrazem Božího utrpení, avšak zde podobnost s Božími muky končí. Filozofie Božích muk je podstatně širší. Stejně jako hřbitovní kříže i kříže ve volné krajině jsou památkou na zesnulé. (Kolektiv, 2010) Často také označují místo tragické události. Nejstarší formou jsou kříže kamenné, mezi nimi jsou zajímavou skupinou tzv. smírčí kříže, které sloužily jako forma odpuštění. Mladší jsou pak kříže litinové. (Kolektiv, 2006) V dnešní krajině však většina stojících křížů pochází až z období druhé poloviny 19. století.

Kříže v krajině však nemusí být z pravidla pouze místy tragedií, jsou známy příklady opačné, kdy událost, která mohla skončit tragicky, dopadla dobře a účastníci události jako poděkování (většinou Panně Marii) postavili kříž. (Kolektiv, 2010)

Obrázek 5. Volně stojící plastika (Panna Maria)

Názvy objektů drobné sakrální architektury, tak jak je známe dnes, byly odvozeny od účelu k jakému tyto objekty sloužily a někde slouží i dnes. Boží muka jsou tedy univerzálními místy, kde je vhodné obrátit se k Bohu s pokáním a vznikala na místech, kde je nějakým způsobem dobře nebo hezky. Zastavení jsou místa určená pro zastavení procesí a často se nachází ve čtyřech rozích plužiny a byly u nich vykonávány obřady. Poslední sortou jsou pak Pokony, Kříže a Svaté obrázky. Tyto objekty jsou spjaty s nějakou konkrétní událostí a jsou míněny jako poděkování nebo místo významné události. (Löw, 2003)

7. Výsledky a přínosy

7.1. Historická analýza vzniku drobné sakrální architektury v centrální oblasti Novohradských hor

V zájmové oblasti je vznik drobné sakrální architektury spojen především s postupným osidlováním této velmi dlouho neosídlené oblasti Čech.

Z období před šířením křesťanství v prostoru Čech nemáme doložené osídlení v prostoru zájmového území, avšak máme nálezy, které dokládají, že člověk

starověku a raného středověku zde prokazatelně působil. Existují nálezy potvrzující existenci slovanského osídlení v prostoru podhůří Novohradských hor velmi blízko k hranici zájmového území. (Hora-Hořejš, 1995)

Rozmach osídlení na hranici zájmového nastal především na počátku 13. století, avšak již o sto let dříve existují doklady o takzvané cetvinské stezce, která vedla z Freistadtu přes Cetviny, Malonty, Horní Stropnici a Šejby do Weitry. Z období počátku 13. století máme zprávy o řadě sídel, která buď již v tomto prostoru existovala a jejich vznik není přesně doložen nebo se v tomto období začala dynamicky vyvíjet. Jedná se například o Horní Stropnici, Kaplici, Rychnov u Nových Hradů, Dobrou Vodu, Šejby atd. (Doležalová, 2002)

O dalším důležitém sídle na hranicích zájmového území, Benešově nad Černou, máme doklady až z počátku 14. století. V tomto období dochází k rozmachu ambiciozního rodu Vítkovců, předků Rožmberků. (Martinec, 2008) O většině obcí v nižších polohách zájmového území můžeme říci, že první zmínky existují z první poloviny 14. století, ale o jejich existenci můžeme oprávněně uvažovat již přibližně od poloviny století 13. , ne-li dříve, jako tomu je například u Cetvin, Malont, Horní Stropnice a Šejb. (Kolektiv, 2006)

Období první poloviny 15. století se neslo v duchu husitských bouří. Jelikož se Novohradské hory nacházely v držení rodu Rožmberků, jejich podhůřím několikrát prošla vojska všech válčích stran. Tato doba příliš rozšiřování osídlení nepřála. (Hora - Horejš, 1995a) Proto z této historické epochy nemáme žádné zmínky o novém osídlení v oblasti Novohradských hor. To se mění až po roce 1439, kdy je poprvé zmíněna osada Meziříčí a v roce 1486 osada Rapotice, toto jsou jediná dvě nová sídla, která v oblasti vznikla za celé 15. století. Jelikož doba husitství a vlády Jiřího z Poděbrad příliš nepřála rozvoji osídlení ve vyšších polohách okrajových hor, můžeme 15. století považovat za jakýsi předěl. Nelze ho však vnímat jako ostrou hranici. V období vlády posledních Rožmberků a Švamberků docházelo spíše ke konsolidaci stávajícího osídlení. (Doležalová, 2002) Do roku 1620, kdy tehdejší Novohradské panství získali Buquoyové, máme první zmínky o 5 sídlech a to Pivonice (1451), Pohorská Ves (1451), Polžov (1451), Hojná Voda (1553) a Staré Hutě (1553), z roku 1623 máme doklad o Nových Hutích, ale je opodstatněné

předpokládat jejich existenci již před tímto datem. Z roku 1695 máme informace o osadě Schanze, tato osada byla situována na zemské hranici při stezce spojující rakouské a české země. Můžeme ji považovat za první ukázkou věcí budoucích. (Kolektiv, 2006)

Období po nástupu Buquoyů a především po konci 30. leté války můžeme považovat za další významnou etapu rozvoje osídlení v Novohradských horách. První Buquoyští držitelé panství byli zaměřeni především na vojenskou kariéru a oblast novohradská sloužila jako zázemí pro jejich finanční aktivity, které se odehávaly jinde. (Hora - Horejš, 1995b) To se výrazně mění s příchodem Františka Leopolda Buquoye a jeho následovníků, především Jana Nepomuka Buquoye. Tento majitel se ujal panství v roce 1738 a od tohoto roku začíná významný rozvoj osídlení i ve vyšších polohách Novohradských hor. (Kolektiv, 2006)

V období od roku 1738 až do konce 18. století vznikla všechna sídla v oblasti existující do roku 1945. (Schriffl, a další, 2011) To znamená, že za necelých 70 let vzniklo v oblasti centrálních Novohradských hor přibližně 14 sídel. Jedná se o Jitronice (1738), Uhliště (1740), Pohoří na Šumavě (1740), Steindorfl (1749), Lepoldov (1750), Mlýnský Vrch (1753), Stadlberg (1757), Horní Příbraní (1757), Berau (1757), Ulrichov (1763), Terčí Huť (1764), Jiřice (1767), Černé Údolí (1774), Janovy Hutě (1777), Pavlína (1780), Stříbrné Hutě (1782), Terčí Dvůr (1786), Zlatá Ktiš (1791) a Skleněné Hutě (1794). Mezi těmito sídly také existovalo množství osamělých stavení. (Koblasa, 1997)

Důvodem pro takto rapidní nárůst osídlení v tak krátkém čase byla potřeba Buquoyů získat nové finanční zdroje v době, kdy již původní (zemědělství, rybníkářství) přestávaly dodávat dostatečné množství kapitálu pro jejich potřeby, a kdy se potýkali s následky neuvážlivého hospodaření v několika předešlých letech. Navíc v této době dochází k výstavbě tzv. císařských silnic jako je například komunikace Grein - Linec – České Budějovice, která procházela přes Kaplici (a dochovala se do dnešních dnů v podobě silnice E55). (Kolektiv, 2006)

Tímto novým zdrojem kapitálu se mělo stát sklářství. Toto odvětví průmyslu prožívalo v 18. století nebývalý rozmach po celé střední a jižní Evropě. (Hora -

Horejš, 1995b) Důvodem, proč se Buquoyové rozhodli pro sklářství bylo jednak dostatečné množství surovin v oblasti Novohradských hor, jejich poměrně snadná dostupnost a díky dobrým vztahům s rodem Harrachů i dobrá dostupnost „Know how“. (Medková, 1979) Zároveň se na území novohradského panství již dříve nacházely sklárny Rožmberské a Švamberské. (Koblasa, 1997)

Současně s rozvojem sklářství dochází v poslední čtvrtině osmnáctého století a v první polovině 19. století k rozvoji lesního hospodářství a těžby. S tím je spojena výstavba systému splavněných toků pro plavení dřeva. K tomu sloužila soustava nově vybudovaných nádrží a upravených vodních toků, z nichž Pohořský potok je nejmenším splavněným tokem ve střední Evropě. (Kolektiv, 2006)

Po tomto období rychlého růstu máme v zájmovém území jich fungující systém osídlení, kde již nevznikají nová sídla, ale dochází spíše k rozrůstání stávajících sídel a růstu počtu obyvatel. Sklárny v zájmovém území v tomto období prosperují a celá oblast s nimi. Toto období klidné prosperity trvá přibližně v centrální oblasti Novohradských hor přibližně třičtvrtě století. (Hora - Horejš, 1996)

V polovině 19. století se pomalu začínají projevovat problémy novohradských skláren. Jednak jejich špatná dopravní obslužnost (především vzdálenost železnice) a také sílící konkurence severočeských a bavorských sklárem, na světovém trhu pak sílící vliv sklárem italských. (Schriffl, a další, 2011) Spolu s nedostatkem primárního zdroje paliva se tedy novohradské sklo stává hůře prodejným, což vede k postupnému zanikání sklárem. Nic s tím nesvedlo ani zavedení výroby hyalitu. Nakonec v roce 1910 byla uzavřena huť v Černém Údolí a tím byla ukončena výroba skla v centrální oblasti Novohradských hor. (Koblasa, 1997)

Období první světové války je poznamenáno značnými oběťmi ze strany obyvatelstva Novohradských hor, kdy o tom svědčí několik pomníků se jmény padlých v tomto, do té doby nevídaném, konfliktu. (Schriffl, a další, 2011) Po roce 1918 dochází ke vzniku samostatného Československa a česká část Novohradských hor se stává jeho součástí. Ve skutečnosti zde toto připojení neproběhlo zcela pokojně, zvláště v Kaplici a dalších místech se sídly státní správy, bylo třeba použít sílu nové československé armády. (Kolektiv, 2006)

Období první republiky se na území novohradska nese do jisté míry ve vzájemném nepochopení a postupném odcizování obou hlavních národností, které vede k posílení nacionalistického myšlení a souběžně s rostoucím vlivem Adolfa Hitlera a NSDAP v Německu k nárůstu napětí. (Schriffl, a další, 2011) Vlivem ztráty hlavního zdroje zaměstnání a dopravní izolovanosti, dochází od roku 1900 k postupnému ubývání obyvatelstva, což je ještě umocněno krizí ve 30. letech 20. století. (Kolektiv, 2006)

Po událostech roku 1938 se zájmová oblast centrálních Novohradských hor stává součástí Německa a to až do roku 1945. Události spojené s odsunem Čechů v roce 1938 a odsunem Němců v letech 1945 – 46 jsou smutným mementem své doby. (Kolektiv, 1775-1947) Po odsunu německy mluvícího obyvatelstva a nedokonalém dosídlení dochází k zanikání prvních sídel, které je dále umocněno vznikem hraničního nepřístupného pásma. (Kolektiv, 1890 - 1983) V období 1948 až 1989 zaniká celá řada obcí v zájmové ovlasti jedná se celkem o 15 sídel. Je zde tedy navozen stav podobný jako před velkým bohem v 18. století. (Spurný, 2006)

Po znovu otevření hranic došlo k znovuoživení také Novohradských hor, v některých sídlech stojí nové domy, již ne stálá obydlí, ale rekreační zařízení. Některé záměry výstavby jsou v zásadním rozporu s charakterem krajiny a nad Novohradskými horami začíná viset přístín osudu některých šumavských osad. (Němec, 2005)

7.2 Stručná historie vybraných sídel v zájmové oblasti

7.2.1 Berau

Osada Berau, byla sídlem sestávajícím pouze z několika domů (koncem 19. století uvedeny čtyři domy, v nichž žilo 23 Němců), se nacházela jihovýchodně od Pohoří na Šumavě. (SOKA Český Krumlov, 2010)

Poprvé je toto místo zmíněno roku 1757 při pronajímání zdejších panských pozemků. Jméno se skládá ze dvou německých slov- Beere a Au, v překladu tedy znamená „niva bohatá na borůvky“. (Koblasa, 1997)

V areálu bývalé osady Berau se nedochovaly žádné objekty drobné sakrální architektury.

7.2.2 Pohoří na Šumavě

Toto později velmi významné lokální centrum začalo růst podél silnice do Freistadtu na dominikální půdě po roce 1758, tedy jako jedno z posledních sídel v oblasti. Je zajímavé, že v obci nikdy přímo nesídlila žádná sklárna. Sklárny byly roztroušené v okolí obce tak, aby měly stálý přísun dostatečného množství palivového dřeva. (Žáček, 2011) Sklárny tak měnily svou pozici ze Šancí, na Jiřice a nakonec do Janových Hutí. Pohoří rychle rostlo, což dokládá žádost o udělení statutu městečka, které však nebylo vyhověno. Vzhledem k tomu, že sklárny postupně odcházely, vyvinulo se v Pohoří nové odvětví a to podmalby na skle, které se staly velmi žádaným zbožím na trzích nejen v širokém okolí, ale v rámci celého tehdejšího mocnářství. (Kolektiv, 2006) Ovšem postupné zanikání skláren na konci 19. století se neblaze podepisovalo na počtu obyvatel celé oblasti, Pohoří na Šumavě nevyjímaje. Takže i přes velký počet provozovaných řemesel, sídlo postupně ztrácelo bývalý lesk. Po konci druhé světové války sídlo hned zcela nezaniklo, jelikož zde byla zřízena pobočka státního statku Malonty dokonce zde fungovala hospoda a kino. Ovšem po zřízení hraničního pásma v roce 1978 bylo Pohoří na Šumavě vysídleno a většina domů zbořena. (Koblasa, 1997) Zbyl pouze kostel Panny Marie Dobré Rady, fara a škola. Žádný z těchto objektů však není dodnes dochován. Škola a fara byly strženy a na jejich základech vybudovány rekreační objekty a kostel je dnes v rekonstrukci, poté co, se v roce 1999 zřítily jeho věže.

V prostoru intravilánu obce Pohoří na Šumavě byly lokalizovány dva objekty drobné sakrální architektury a to pomník padlým z první světové války a kamenná výklenková Boží muka ve východní části sídla.

Obrázek 6. Plošina v okolí Pohoří na Šumavě

Obrázek 7. Hlavní ulice v pohoří na Šumavě

7.2.3 Šance (Schanz)

Již z roku 1695 je v těchto místech zmiňována stará příhraniční hospoda „Zum Schanzwirth“ či „biem Wirt im Walde“. Pomístní jméno „bei der Schanz“ (ve smyslu na Šancích) se objevuje ještě dříve, totiž roku 1629. (Kolektiv 2006) Původně šlo jen o pomístní název, šance = hraniční val, některé literární prameny uvádějí, že pod pojmem šance si můžeme představit hvězdicovité opevnění, kam se v případě nebezpečí uchylovali obyvatelé okolních vsí. (Hora - Horejš, 1995a) O větší osadě stejného názvu lze hovořit až kolem roku 1747, kdy byly zároveň rozlišovány Alt a Neue-Schanz (též Schwarzviertel). (Koblasa, 1997)

Osada Šance náležela k obci Pohoří na Šumavě, v 19. století tu stálo 13 domů a žilo 66 lidí a v roce 1939 pak 29 domů a v nich žilo 130 lidí.

Z někdejší osady se nedochovalo nic kromě trojbokého hraničního sloupu zvaného „Dreiländersäule“ (Trojmezí), „Dreiländer-recke“, často rovněž „Grenzpyramide“, který označuje místo, kde se dotýkají tři zemské hranice - Čech, Dolních Rakous a Horních Rakous. Jedná se o žulový, 2,28 metru vysoký sloup. Ve výklencích prý bývali zobrazeni na skle patroni tří výše zmíněných zemí. Sloup nechal roku 1661 pořídit na své náklady Joachim, svobodný pán z Windhaagu (Joachim freier von Windhaag, pozn.autora). U sloupu stojí ještě patník s vročením 1757. (Koblasa 1997)

Obrázek 8. Trojhraňní mezník

Obrázek 9. Bývalý hostinec na Šancích

7.2.4 Steindörfel

Léta Páně 1749 při příležitosti propachtování zdejších kamenitých pozemků jsou jmenováni první osadníci, osada Steindörfel byla tehdy ještě chápána jako periferie Pohoří na Šumavě. Stávala na úpatí nejvyšší hory Novohradských hor, Kamence (1072 m n.m), ostatně tento vrch dal vesničce její jméno. Tato malá víska, sestávající jen ze dvou čísel, byla roku 1891 prodána ve veřejné dražbě za 47 zlatých, následně pak byly oba domky zbořeny, čímž osada Steindörfel zanikla. (Koblasa 1997).

V areálu bývalé osady Steindörfel nebyly lokalizovány žádné objekty drobné sakrální architektury.

7.2.5 Stodůlecký vrch (Stadlberg)

Původní název této malé osady, která se kdysi nacházela na samých hranicích, Stadlberg, znamená v překladu „seník na kopci“. Zdejší osídlení je doloženo poměrně pozdě, až roku 1757 u příležitosti pronájmu tamějších pozemků prvním obyvatelům. Stadlberg byl dlouho chápán jako předměstí blízkého Pohoří na Šumavě. (Kolektiv 1775-1947)

V roce 1930 zde žilo 113 obyvatel. Osada Stadlberg zároveň obdržela český název Stodůlecký vrch, neodpovídající vůbec původnímu názvu. (SOkA Český Krumlov, 2010) V roce 1939 při sčítání lidí, domů a povolání byl Stadlberg sčítán spolu s osadou Berau, žilo zde 104 lidí v 25 domech. (Kolektiv 1775-1947)

Po konci okupace byla česká část Stadlbergu zlikvidována, zatímco rakouská funguje bez větších potíží do dnešních dnů. V letech 1983-1984 tam u hranic postavil stavitel Erich Bierampl tzv. „Bezucherser Gedenkkapele“ jako náhradu za „ztracený“ kostel v Pohoří na Šumavě. Slavností svěcení svatostánku byl osobně přítomen i hrabě Ferdinand Buquoy s chotí. (Koblasa 1997).

Obrázek 10. Bývalá celnice Stadlberg

Obrázek 11. Dnešní osada Stadlberg

V areálu obce Stadlberg byl lokalizován jeden objekt drobné sakrální architektury. Jedná se o kamenná Boží muka s křížem, který byl nově vyroben z armovací oceli.

7.2.6 Stříbrné Hutě (Silberberg)

V době před příchodem Buquoyů do Čech, ovšem tato informace není nijak podepřena věrohodnými prameny, se údajně v těchto místech mělo těžit stříbro. Díky tomu dostal nedaleký kopec název Stříbrný vrch (Silberberg), jenž v pozdější době převzala celá nově vznikající osada. (Kolektiv, 2006)

Počátky tohoto sídla spadají do roku 1782. Na řece Lužnici byla téhož roku postavena sklárna. U ní vzniklo i několik dělnických usedlostí. Sklárna, k níž roku 1794 přibyla sousední Bonaventura jako rozšířený provoz, pod vedením zkušené sklářské rodiny Meyerů vzkvétala. (Koblasa 1997)

Obrázek 12. Alej javorů klenů v bývalých Stříbrných Hutích

Od roku 1820 se zavedla pokusná výroba hyalitu. Sklo ze Stříbrných Hutí nacházelo dostatek odběratelů ve Vídni, Terstu, ve Francii, Německu a Rusku. Získalo ocenění na světové výstavě konané v Paříži roku 1855. (Kolektiv, 2006) Huť se těšila výborné pověsti a byla rozšířena o nové brusírny - Ferdinandovu a Karlovu. Celkem tu bylo zaměstnáno 50 brusičů. Postupně se však se stále větší intenzitou projevoval úpadek. A již v 60. letech 19. stol. byla uzavřena Bonaventura. (Koblasa, 1997) Stejný osud čekal i na sklárnu ve Stříbrných Hutích. Nejprve se snižoval počet pecí a nakonec musely být hutě 17. srpna 1881 natrvalo uzavřeny, co způsobilo i pokles významu přilehlé osady. Skláři bez uplatnění, začali odcházet, místo nich přicházeli dřevorubci, rozmohla se domácí výroba knoflíků. (Kolektiv, 2006) Stříbrné Hutě měli 19 domů, bydlelo tu 81 Němců a 50 Čechů, finanční stráž měla při kapliče kasárna. V roce 1939 na Stříbrných Hutích a Bonaventuře najdeme 28 domů se 113 obyvateli (SOkA Český Krumlov 2010).

Osada byla přiškolená k Pohoří, v roce 1806 se vyučovalo po domech, roku 1831 byla v místě otevřena filiální škola o jedné třídě. Po 2. sv. válce byly Stříbrné Hutě srovnány se zemí. (Koblasa 1997)

Obrázek 13. Stříbrné Hutě na počátku 20. století

Obrázek 14. Stříbrné Hutě dnes

V prostoru bývalých Stříbrných Hutí nebyly lokalizovány žádné objekty drobné sakrální architektury.

7.2.7 Janovy Hutě (Johannesthal)

Hrabě Jan Buquoy nechal v roce 1777 vybudovat severně od Pohoří na Šumavě novou sklárnu, která poté byla vysvěcena, jako Puchers Hütte, avšak o deset let později se objevuje pod svým známějším názvem jako Janova huť. Tento název přešel i na přilehlou osadu. (Koblasa 1997)

Janovy Hutě vznikly jako náhrada za zrušenou huť v Pohoří na Šumavě. Odlehlá huť vyráběla broušené, obyčejné duté a tabulové sklo, odbyt její výrobky nacházely především v Čechách, Dolním a Horním Rakousku. (SOKA Český Krumlov, 2010) Roku 1838 byla výroba skla zastavena a přenesena do nové sklárny postavené v Černém Údolí. Budova zrušené sklárny včetně přiléhajících staveb byla přestavěna na hospodářský dvůr, který zanikl v roce 1860. (Kolektiv 2006)

Ves živoří od odsunu Němců a zcela zaniká se zrušením zdejší hájovny v 60. letech 20. století. (Koblasa 1997)

V prostoru bývalých Janových Hutí nebyl u cesty lokalizován žádný objekt drobné sakrální architektury.

7.2.8 Jiřice (Georgendorf)

U již existujícího Pohořského rybníka předal do dědičného nájmu hrabě Buquoy počátkem 18. století několik malých pozemků lesním dělníkům, kteří si na nich

vybudovali svá obydlí. (Kolektiv 1775-1947) Od roku 1788 je osada uváděna pod tradičním německým názvem Georgendorf. (Koblasa 1997)

Obrázek 15. Bývalé Jiřice na počátku 20. století

Zdroj dat: Dorfkronik Buchers

Podle úředního sčítání lidu provedeného v roce 1890 se tu nacházelo 22 domků, žilo zde 120 Němců a 16 Čechů. V pozdější době zde fungoval, mimo jiné, výčep piva, trafika a obuvnictví. Po roce 1955 byla ves z části zalesněna a brzy zanikla docela. Při sčítání v roce 1939 zde existovalo 24 domů s 89 obyvateli. (SOkA Český Krumlov, 2010)

Obrázek 16. Jiřická nádrž

V prostoru bývalé osady Jiřice byly lokalizovány dva objekty drobné sakrální architektury. Jedná se o dva kříže u silnice. Oba mají formu křížů z armovací oceli na kamenných fundamentech. Kříže jsou výsledkem snahy o obnovu drobné sakrální architektury po roce 1989 a kamenné fundamenty jsou původní.

7.2.9 Paulina

Vesnice, která byla složená z dělnických obydlí, byla postavena současně se sklárnou z roku 1780. Tato nová huť dostala jméno Paulina podle právě narozené sestry hraběte Jiřího Augusta Buquoye. (Kolektiv, 2006)

Ve sklárně se sklo vyrábělo až do roku 1852, kdy byla převzata do režie od sklářského rodu Meyerů a uzavřena. (Koblasa 1997) Po ukončení činnosti hutě sem přišli lesní dělníci a dům skelmistra obsadil lesník. Dle sčítání obyvatel zde v roce 1939 spolu s osadou Schwarzviertel žilo 125 lidí v 25 domech. Po odsunu bylo rozhodnuto celou ves zalesnit (SOkA Český Krumlov 2010)

V areálu oblasti osady Paulina byla identifikována kamenná, výklenková Boží muka. Jedná se o výjimečný příklad produkce kameníků z Múhlviertelu typický svými výklenky umístěnými nad sebou. V tomto případě se jedná o tři výklenky.

Obrázek 17. Oblast bývalé osady Paulina s "cizokrajným stromem" (vyhlášený památný strom-zerav obrovský)

Obrázek 18. Podzimní světlo na Paulině

7.2.10 Dlouhá Stropnice

Toto sídlo je jedním ze sídel, kde jméno je skutečně výstižné. Tato obec se táhne podél silnice z Horní Stropnice na Šejby v délce přes 2 km. První zmínky máme z roku 1300 a roku 1654 zda bylo napočítáno 32 usedlíků. S rozvojem obce je spojen i rozvoj drobné sakrální architektury, kdy v obci je dochován litinový kříž. Na vrcholu svého rozmachu v obci žilo 640 obyvatel a dnes něco okolo 200. (Němec, 2005)

V prostoru Dlouhé Stropnice jsou zachovány dva objekty drobné sakrální architektury. Jedná se o dřevěný kříž s plechovou postavou ukřižovaného Krista (situovaný v severní části obce a kamenná, stélová Boží muka se sloupkovým dříkem v centrální části Dlouhé Stropnice).

7.2.11 Horní Stropnice

O osadě Stropnice máme dochovány zmínky z roku 1259, kdy ji získal Petr Vok z Rožmberka. V tomto období zde stávala také tvrz či menší hrad a byla správním centrem pro Dlouhou Stropnici, Paseky, Humenice, Bedřichov, Chlupatou Ves a a Lugek (Hojnou Vodu). (Doležalová, 2002) Dochované zmínky o sakrální architektuře mluví v roce 1278 o kostelu s farou. (Kolektiv, 2006)

Zásadního rozvoje se obci dostalo po roce 1451, kdy již plně patřila Rožmberkům, kteří udělili sídlu městská práva. (Doležalová, 2002)

Roku 1765 byl na náměstí vybudován Mariánský sloup jako díkuvzdání, že město nebylo postiženo morem. (Kolektiv, 2006)

Počet obyvatel je poprvé věrohodně uveden v roce 1880 a to 1099 obyvatel. V průběhu dalších historických událostí počet obyvatel příliš nekolísá. Výrazný krátkodobý propad byl zaznamenán krátce po 2. světové válce, po odsunu německy mluvícího obyvatelstva. Dnes má obec i se svými částmi přibližně 1 500 obyvatel. (Němec, 2005)

Obrázek 19. Kostel sv. Mikuláše v Horní Stropnici

V Horní Stropnici nebyly lokalizovány žádné objekty drobné sakrální architektury. Nachází se zde sice Mariánský sloup, ten však nebyl vzhledem ke své lokalizaci a povaze do práce zařazen.

7.2.12 Dobrá Voda

V prostoru dnešního sídla Dobrá Voda máme doklady lidského osídlení z roku 1259. První zmínky o budoucím hlavním účelu této osady máme z roku 1594, kdy zde (na svahu Kraví hory) vznikly lázně „U Panny Marie Těšitelky“. (Kroupa, 2006) Koncem 17. a začátkem 18. století zde došlo k několika uznaným zázrakům a k místním pramenům začaly proudit davy lidí. To bylo důvodem vystavění nejdůležitější sakrální stavby na této straně Novohradských hor (a v zájmovém území této práce vůbec) poutního kostela Nanebevzetí Panny Marie, navrženého Kryštofem Dienzenhoferem. V tomto období dochází také k rychlému nárůstu počtu obyvatel až na 550 v roce 1890. Po odsunu německy mluvícího obyvatelstva se bývalé město výrazně zmenšilo a dnes je využíváno především jako rekreační oblast. (Kolektiv, 2006)

Obrázek 20. Dobrá Voda od Horní Stropnice

Z hlediska drobné sakrální architektury je zajímavým faktem označování pramenů křížky, z nichž se dochoval patrně pouze jediný u hlavního pramene nedaleko poutního kostela. (Němec, 2005)

V prostoru Dobré Vody byly lokalizovány 4 objekty drobné sakrální architektury. Jedná se o litinový kříž u silnice z Hojné Vody, kamenný kříž u odbočky na Šejby s datací 1910, trojici křížů u hlavního pramene a litinový kříž na kamené patici u silnice směrem na Horní Stropnici.

Obrázek 21. Poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Dobré Vodě

7.2.13 Hojná Voda

Výše nad Dobrou Vodou, na svahu Kraví hory, je situováno sídlo Hojná Voda, o kterém máme první zmínky z roku 1553. Nedlouho poté, zde byl objeven léčivý pramen a roku 1564 postaven první lázeňský dům a od roku 1653 městečko dobře prosperovalo až do založení lázní v Dobré Vodě, které místní lázně zcela zastínily. V době rozmachu zde žilo téměř 400 obyvatel. Po peripetích první poloviny 20. století je dnešní počet obyvatel méně než 50. (Kolektiv, 2006)

V obci stávala kaple a později kostel sv. Anny, který byl zbourán v 70. letech 20. století. Samostatná věž však v obci stojí i dnes. Z drobné sakrální architektury byl v obci roku 1917 vybudován pomník padlým a vedle něj stojí kamenný kříž s litinovým Kristem z roku 1876. (Koblasa, 1997)

Obrázek 22. Výhled od zvonu v Hojně Vodě

Obrázek 23. Prostor starého centra Hojně Vody

V areálu obce Hojná Voda bylo lokalizováno 7 objektů drobné sakrální architektury. Jedná se o zděná Boží muka s křížem ve výklenku a se dvěma lípami po stranách u silnice na Staré Hutě. Dále pak litinový kříž na kamenné patici u cesty k osamělému stavení a pobořená kamenná Boží muka s 6 hranným dřikem na téže cestě. Dalším objektem je socha sv. Jana Nepomuckého na návsi. U odbočky ke hřbitovu je situován kamenný kříž s litinovou plastikou Krista a pomník padlým z 1. světové války. Přes silnici pak stojí zděná Boží muka s křížem ve štítě a obrazem Panny Marie ve výklenku.

7.2.14 Staré Hutě

Zmínky o tomto sídle máme z první poloviny 17. století, kdy zde Rožmberkové vybudovali vyspělou sklárnu pro výrobu luxusního benátského skla. (Doležalová, 2002) Výrobu skla zde poté ještě rozšířili Buquoyové. V prostoru tohoto sídla (v sedle mezi Kraví horou a Vysokou) fungovalo ještě několik do jisté míry izolovaných skláren (například Nové Hutě a Mlýnský vrch), které svou činnost ukončily na počátku 20. století a do dnešních dnů se tato sídla, v případě Nových Hutí vůbec a v případě Mlýnského vrchu jen částečně, nedochovala. V době největšího rozsahu žilo v prostoru Starých Hutí přibližně 250 obyvatel výhradně německé národnosti. (Kolektiv, 2006) Dnes je sídlo využíváno v drtivé většině jako rekreační oblast.

Z hlediska drobné sakrální architektury jsou zajímavé okolní louky vzniklé při těžbě dřeva pro sklárny. Na těchto loukách dnes najdeme několik objektů drobné sakrální architektury. (Němec, 2005)

V prostoru obce Staré Hutě a přilehlých luk byly lokalizovány 3 objekty drobné sakrální architektury a další prvky sakrální architektury. Jedná se o serii staveb na silnici do bývalé osady Zlatá Ktiš (litinový kříž na kamenném sloupku a zděná Boží muka s křížem ve výklenku doplněných o kapli, která však není objektem drobné sakrální architektury), kamenný kříž na kamenném sloupku směrem na Dobrou Vodu a kaple v centru osady.

7.2.15 Pivonice

Toto dnes již zaniklé sídlo bylo jedním z nejstarších sídel v Novohradských horách. První zmínky o něm máme již z roku 1541. Okolo přelomu 16. a 17. století zde patrně vznikla sklárna. Po vzniku Československa zde bylo 10 domů a 72 obyvatel. Po 2. sv válce sídlo zaniklo. Dnes se jeho název odráží v názvu blízké přírodní památky Pivonické skály. (Koblasa, 1997)

V prostoru zaniklé obce Pivonice nebyly lokalizovány žádné objekty drobné sakrální architektury.

7.2.16 Rapotice

První zmínka o této obci je z roku 1486, kdy celá lehla popelem. Obec však nezanikla a máme o ní pravidelné zmínky. V polovině 16. století zde fungovala sklárna, která patrně zanikla někdy na přelomu 16. a 17. století. Rapotice byly místní obcí, pod kterou spadala další sídla v okolí jako například Radčice, Jednoty, Ludvické Hory a Uhliště. (Kroupa, 2006)

Rapotice zanikly jako obec v roce 1955, zbylo zde pouze jedno stavení čp. 7 u silnice z Malont do Pohorské Vsi a hájovna ve svahu, kdy oba tyto objekty slouží k rekreaci. (Kolektiv, 1890 - 1983)

V prostoru Rapotic byly lokalizovány tři objekty drobné sakrální architektury. Jedná se o zděnou kapličku a kříž u silnice nedaleko stavení čp. 7 a kamenná Boží muka u křižovatky, dnes lesních cest jihovýchodně od zaniklé obce.

7.2.17 Kuří

První zmínku o tomto sídle situovaném nedaleko Benešova nad Černou, se kterým postupně splývá, máme z roku 1412. (Klvač, 2009) Obec žila a rozvíjela se v kontextu svého okolí až zde vznikl samostatný pivovar a v roce 1910 zde žilo 384 německých obyvatel. (Kolektiv, 1890 - 1983) Dnes tato vesnice ožívá, stojí zde několik nových stavení a funguje zemědělský podnik.

V prostoru Kuří byly lokalizovány čtyři objekty drobné sakrální architektury. Jedná se o litinový vysoký kříž s plastikou Krista u vjezdu do obce od Benešova nad Černou, dřevěný kříž s plastikou Krista u kaple, památník obětem první světové války také u kaple a vysoká, kamenná, stélová Boží muka u odbočky k zemědělskému podniku. (Kolektiv, 2006)

7.2.18 Černé Údolí

Toto sídlo vzniklo v souvislosti s úpravami vodního toku Černé k plavení dřeva v sedmdesátých letech 18. století. (Koblasa, 1997) Jednalo se tedy primárně o osadu vorařskou, to se změnilo v roce 1838, kdy zde byla uvedena do provozu sklárna, která se postupně stala jednou z předních v oblasti a zanikla až v roce 1903 jako jedna z posledních hraběcích skláren. (Kroupa, 2006)

Po odsunu německého obyvatelstva zde vyrostla rota pohraniční stráže a zanikl kostel svatého Huberta. Dnes v obci žije přibližně 50 stálých obyvatel a část domů je využívána pro rekreaci, stejně tak bývalá rota. (Koblasa, 1997)

V prostoru Černého Údolí byl lokalizován jeden objekt drobné sakrální architektury, a to kamenná Boží muka s nízkým ocelovým křížem.

7.2.19 Lužnice

Jedna z nejstarších obcí v zájmové oblasti je vzpomínána již v roce 1397. Průběhu let máme o obci prokazatelnou zmínku až v roce 1677, kdy zde byla založená sklárna fungující do roku 1715. (Údajně se v této obci měli definitivně dohodnout velitelé císařské armády na zavraždění Albrechta z Valdštejna). Obec byla osídlena německým obyvatelstvem, tudíž ji po roce 1945 stihl osud mnoha okolních vesnic. Dnes je sídlo využíváno v drtivé většině pro rekreaci. (Kolektiv, 2006)

V prostoru obce Lužnice byly lokalizovány dva objekty drobné sakrální architektury. Jedná se o kamenný kříž s plastikou Krista u silnice na Pohorskou Ves a zděnou kapličku na jižním okraji sídla, která je příkladem zacházení některých majitelů rekreačních nemovitostí s drobnou sakrální architekturou, jelikož byla upravena jako elektrorozvodna pro přilehlou stavbu (kaplička na kapličce).

Obrázek 24. Přestavěná Boží muka na Lužnici

7.2.20 Pohorská Ves

Obec vznikla jako dřevařská osada Theresiendorf nad tokem Pohořského potoka v roce 1769. (Němec, 2005) Jednalo se o sídlo, které díky své pozici na křižovatce cest rychle nabývalo na významu a prosperitě, avšak obec zůstávala ve stínu Pohoří a Šumavě a Benešova nad Černou. To se paradoxně změnilo po roce 1945. Po odsunu německého obyvatelstva a zániku obcí blíže ke státní hranici se z dřívější vesnice

stalo sídlo místní samosprávy, která ve formě obecního úřadu v obci funguje dodnes.
(Kolektiv, 2006)

Obrázek 25. Kostel sv. Linharta v Pohorské Vsi

V intravilánu obce Pohorská Ves byly lokalizovány dva objekty drobné sakrální architektury a to kamenný říž s plastikou Krista, před kostelem sv. Linharta a pomník padlým z obou světových válek tamtéž.

Tabulka 2. Přehled sídel v zájmovém území s údajem o první zmínce o sídle

Obec	První zmínka	Stav	Obec	První zmínka	Stav
Dobrá Voda	1259	e	Pohoří na Šumavě	1740	e
Horní Stropnice	1259	e	Uhliště	1740	e
Dlouhá Stropnice	1300	e	Steindorfl	1749	n
Benešov nad Černou	1332	e	Klepná	1750	n
Velký Jindřichov	1352	e	Leopoldov	1750	e
Dolní Příbraní	1361	e	Mlýnský Vrch	1753	e
Radčice	1368	e	Berau	1757	n
Paseky	1379	e	Horní Příbraní	1757	e
Paseky	1379	e	Stadlberg	1757	e
Lužnice	1397	e	Starý Holand	1760	n
Kuří	1412	e	Ulrichov	1763	e
Meziříčí	1439	e	Terčí Hut'	1764	n
Rapotice	1486	n	Jiřice	1767	n
Pivonice	1541	n	Černé Údolí	1774	e
Pohorská Ves	1541	e	Janovy Hutě	1777	n
Polžov	1541	n	Pavčina	1780	n
Hojná Voda	1553	e	Stříbrné Hutě	1782	n
Staré Hutě	1553	e	Terčí Dvůr	1786	e
Nové Hutě	1623	n	Javory	1790	e
Jednoty	1705	e	Zlatá Ktiš	1791	n
Jitronice	1738	n	Skelné Hutě	1794	n

(n= nedochováno, zaniklé, e= existuje, je osídleno)

7.3 Databáze lokalizovaných objektů drobné sakrální architektury v zájmové oblasti

Na základě terénního průzkumu bylo v prostoru centrální části Novohradských hor lokalizováno 60 objektů drobné sakrální architektury. U těchto objektů byl určen typ objektu, zaznamenána případná datace a text na objektu (pokud byl čitelný) dále poškození nebo atypičnost a lokalizace. Viz přílohy č. 1 a č.10. Zároveň byla pořízena fotodokumentace. Viz. příloha číslo. 11.

Tabulka 3. Vzor databáze objektů

Databáze objektů drobné sakrální architektury v centrální části Novohradských hor						
Objekt	Datace	Typ	Foto	Lokalizace	Oblast	Poznámka
1	1868	Kamenná, výklenková Boží muka	1	Radčice u rybníka	0	Torzo
2		Kamenná, výklenková Boží muka	2	Radčice na návsi	0	
3		Vysoký litinový kříž na kamenném dřívku	3	U polní cesty ve Velkém Jindřichově	0	
4		Vysoký litinový kříž na kamenném dřívku	4	Polžov na hraně lesa	0	
5	1818	Kamenná, výklenková Boží muka	5	Polžov v lese	0	

7.4. Analýza Sakrální architektury v kontextu krajinného rázu Novohradských hor

Po porovnání výkresu oblastí osídlení a výkresu příslušnosti objektů drobné sakrální architektury bylo nutno najít odůvodnění pro neshody mezi vytyčenými oblastmi osídlení a přiřazením objektů drobné sakrální architektury k jednotlivým oblastem. K tomu bylo využito porovnání obou rozdělení s charakterem krajiny dle využití a dle reliéfu.

Z porovnání výkresů oblastí osídlení a přiřazení objektů drobné sakrální architektury k jednotlivým oblastem osídlení s mapou typů krajiny podle využití lze dojít k závěru, že distribuce jednotlivých skupin objektů sakrální architektury rozlišených dle jejich příslušnosti k oblastem osídlení se podobá rozložení typů krajiny dle reliéfu, viz příloha č.4. Při srovnání obou výše zmíněných výkresů s mapou typů krajiny dle typu využití můžeme sledovat podobný jev, jako při předcházejícím porovnání. Viz příloha č. 5

Stále je zde však skupina objektů drobné sakrální architektury, kterou vzhledem k jejímu charakteru, není nemožné přiřadit k žádné oblasti osídlení. Jedná se o objekty severozápadně od Pohorské Vsi a o jeden objekt severovýchodně od Pohorské Vsi (kříž ve Velkém Jindřichově). Objekty na severozápad od Pohorské

Vsi jsou od její oblasti osídlení odděleny výrazným horizontem prvního hřebenu Novohradských hor a jsou tedy situovány v odlišném prostoru viz příloha č.6. Kříž ve Velkém Jindřichově je situován sice daleko od objektů za prvním hřebenem Novohradských hor, avšak krajina v jeho okolí je velmi podobná krajině, ve které jsou situovány ostatní těžko přiřaditelné objekty drobné sakrální architektury.

Na základě porovnání výkresu oblastí osídlení a výkresu příslušnosti objektů drobné sakrální architektury je patrné, že drobná sakrální architektura dnešnímu člověku slouží primárně jako orientační bod pro pohyb v krajině. V případě hlubšího poznání prostředí se k funkci orientačního bodu přidává funkce mentálního mezníku prostorů (zvláště například v silně lesnatém prostředí kde postrádá jiné výrazné hranice). Je patrné, že pozorovatel může vytyčit rozdílné souvislé plochy osídlení a zároveň k této jednotce (oblasti osídlení) vztahovat objekty z podstatně širšího okolí. Tyto vzdálené objekty lze interpretovat také jako krajní body difuzních hranic oblastí osídlení.

Vzhledem k nápadné podobnosti mezi distribucí jednotlivých skupin objektů drobné sakrální architektury a rozložením typů krajiny dle využití a reliéfu, je možné tvrdit, že využití krajiny a její reliéf jsou pro pozorovatele důležitější než typ objektu drobné sakrální architektury a tedy, že pozorovatel posuzuje především objekt drobné sakrální architektury v kontextu krajiny. Obráceně jen velmi omezeně. Vedle využití krajiny a jejího reliéfu je důležitým prvkem její měřítko, to totiž pozorovatele může k drobným sakrálním objektům přitáhnout anebo způsobit, že je přejde bez povšimnutí s tím.

7.5. Shrnutí výsledků

K šíření sítě drobné sakrální architektury dochází postupně s pronikáním lidského osídlení z nížin do vyšších poloh Novohradských hor, tedy přibližně od poloviny 15. století až do současnosti. Můžeme zde rozeznat několik vln výstavby v různých časových obdobích.

První vlna probíhala přibližně do poloviny 17. století v nejnižších polohách Novohradských hor. Především v okolí sídel, vzniklých za vlády Rožmberků (Horní Stropnice, Benešov nad Černou, Malonty) a komunikací, které tato sídla propojovala.

Druhá vlna výstavby drobné sakrální architektury proběhla spolu s rozšířením skláren a vznikem sklářských a dřevařských osad ve vyšších polohách Novohradských hor za vlády rodu Buquoyů.

Třetí vlna není vlnou výstavby v pravém slova smyslu, nýbrž vlnou oprav a rekonstrukcí, často úplně zaniklých objektů drobné sakrální architektury. Tato vlna přichází po pádu železné opony a zpřístupnění hraničního pásma podél státní hranice s Rakouskem. Iniciátory této nové „rekonstrukční“ vlny bývají nadšenci i z poměrně širokého okolí, často chataři, chalupáři. Málokdy jsou to místní potomci dosídlenců z období po roce 1945.

Výjimku z těchto vln tvoří sakrální architektura vzniklá při historických cestách, které vedly skrz Novohradské hory a spojovaly oblast Čech s Rakouskem. Jedním z příkladů takové komunikace může být stezka vedoucí z Kaplice přes prostor dnes již zaniklé osady Šance dále do Rakouska směrem na Freistadt. Podél této komunikace patrně vznikala struktura sakrálních staveb určených pro cestující po této spojnici. Jednalo se však patrně o stavby dřevěné, které se do dnešních dnů nedochovaly.

Sled výstavby původních objektů drobné sakrální architektury poněkud ztrácí na významu v průběhu 19. století, kdy většina sakrální architektury v oblasti prošla přestavbou či rekonstrukcí. Původní dřevěné objekty drobné sakrální architektury byly nahrazeny kamennými objekty a již stávající kamenné objekty byly doplněny, například litinovými kříži. Při těchto úpravách bývalo připojeno také datování vytesávaným letopočtem. Tento fakt nám sice ubírá možnosti, co se týče zkoumání vzniku drobné sakrální architektury v zájmové oblasti, ale zároveň je dokladem hospodářského rozvoje v tomto období.

V rámci popsaného historického vývoje tedy vznikla zájmové oblasti síť objektů drobné sakrální architektury jako výsledek činnosti místních obyvatel. Tato síť dosáhla, co se hustoty týče, maxima před rokem 1945. Po odsunu německy mluvícího obyvatelstva a především po začátku kolektivizace a následně vzniku hraničního pásma zmizelo z oblasti značné množství obcí. Areály těchto sídel byly často zalesněny nebo přeměněny na pastviny či dokonce pole. To mělo za následek

zánik mnoha objektů drobné sakrální architektury, které nějakým způsobem překážely novým požadavkům na krajinu. Boží muka a kříže tak často končily na zahradách chalup nebo hůře v kovošrotu. Po roce 1989 dochází k určité obnově ve vztahu obyvatel oblasti a objekty sakrální architektury.

Sběr dat pro potřeby této práce proběhl od července 2012 do března 2013. Výsledná databáze obsahuje **celkem 60 lokalizovaných objektů drobné sakrální architektury**. Při určování jejich typu bylo třeba modifikovat výše uvedenou typologii, pro zlepšení jejich popisovacích schopností. Vznikly tak následující kategorie objektů drobné sakrální architektury:

Tabulka 4. Počty jednotlivých objektů drobné sakrální architektury lokalizovaných terénním průzkumem

Typ	Početnost
Dřevěný kříž s plastikou Krista	2
Kamenná Boží muka	8
Kamenná, výklenková Boží muka	9
Kamenný kříž na kamenném dříku	1
Kamenný kříž s plastikou Krista	5
Kostelní zvon v kamenném rámu	1
Litínový kříž na kamenném dříku	4
Novodobá kamenná spirála	1
Ocelový kříž na kamenném dříku	7
Pomník padlým	4
Socha Panny Marie	1
Socha světce	1
Trojvýklenková, kamenná Boží muka	1
Tři vysoké kamenné kříže	1
Vysoký litínový kříž na kamenném dříku	8
Zděná kaplička s výklenkem	6
Součet	60

Zdroj dat: Terénní průzkum

V zájmovém území jsou nejčastějším objektem drobné sakrální architektury Kamenná, výklenková Boží muka (tzv. stélová), která jsou charakteristickým prvkem rakouského pohraničí, jelikož se většinou jedná o díla kameníků z Waldviertelu a Mühlviertelu. Můžeme zde pozorovat prvky podobnosti mezi jednotlivými objekty. Druhým nejpočetnějším typem jsou klasická kamenná Boží muka s kaplicovým dílcem usazeným na vysokém kamenném dříku, tento typ není tak výjimečný v rámci naší republiky jako stélová Boží muka a Vysoký litínový kříž na kamenném dříku.

Na třetí příčce pak najdeme společně dva typy objektů drobné sakrální architektury (ocelový kříž na kamenném dříku a zděná kaplička s výklenkem). Tyto dva typy patrně byly situovány na opačných koncích cenových nákladů, zatímco zděná kaplička s výklenkem byla patrně poměrně drahá, ocelový kříž na nízkém kamenném dříku patrně nebyl příliš nákladný (ač původní osazení bylo patrně litinovým křížkem, či prosté). Z dalších objektů stojí za zmínku pomníky padlým převážně z první světové války, které vypovídají o tom, jak vysokou cenu muselo zdejší obyvatelstvo zaplatit.

Pro vyhodnocení vlivu objektů drobné sakrální architektury na vnímání krajiny a krajinný ráz, byl proveden řetězec analýz. Prvním krokem bylo rozdělení zájmového území do oblastí osídlení. Tyto oblasti byly vytyčeny v okolí nejdůležitějších sídel v oblasti.

Byly vytyčeny následující oblasti, viz příloha č. 2:

- **Oblast Dobré Vody** (v analýzách číselné označení: 1)
- **Oblast Pohorské Vsi** (v analýzách číselné označení: 2)
- **Oblast Pohoří na Šumavě** (v analýzách číselné označení: 3)

Tyto oblasti byly vytyčeny na základě podrobného terénního průzkumu a dlouholeté detailní znalosti území a mapových podkladů.

Po vytyčení oblastí osídlení bylo přikročeno k přiřazení jednotlivých objektů drobné sakrální architektury k jednotlivým oblastem osídlení.

- **Objekty přiřazené oblasti Dobré Vody – číselné označení 1**
- **Objekty přiřazené oblasti Pohorské Vsi – číselné označení 2**
- **Objekty přiřazené oblasti Pohoří na Šumavě – číselné označení 3**

Některé objekty přiřazené k některým oblastem v nich fyzicky neleží. Některé objekty jsou svou povahou nepřiraditelné (**a nesou nulovou hodnotu oblastí osídlení**). Viz příloha č. 3.

Pro objasnění těchto nesrovnalostí byla provedena dvojice porovnání získaných výsledků:

1. S typy krajiny podle reliéfu – viz příloha č. 4
2. S typy krajiny dle využití – viz příloha č. 5

Výsledkem těchto porovnání je, že přiřazení vzdálených objektů drobné sakrální architektury k oblastem osídlení je výsledkem jejich funkce osamělého orientačního bodu a mentální hranice prostoru. Dále z porovnání vyplývá, že nezařaditelnost některých objektů drobné sakrální architektury je dána jejich polohou za výrazným horizontem, díky kterému je pozorovatel nevnímá jako součást oblasti osídlení Pohorské Vsi, ale jako samostatné objekty, pro které by bylo možné vytyčit samostatnou oblast, která by však značnou částí své rozlohy byla situována mimo zájmové území, viz příloha č.6.

Po identifikování výrazného horizontu severozápadně od Pohorské Vsi, zbyl poslední objekt drobné sakrální architektury, jenž zůstal nezařazen, a to litinový kříž ve Velkém Jindřichově. Tento objekt měl povahou blíže k nezařazeným objektům na severozápad od Pohorské Vsi. Je to dáno charakterem okolní krajiny a využitím území, které je bližší obdělávaným loukám na severozápad od Pohorské Vsi, než hlubokým lesům v jejím ostatním okolí. Proto tento objekt byl přiřazen k objektům za výrazným horizontem na severozápadě od Pohorské Vsi, viz příloha č.6.

Z předchozích analýz vyplývá, že drobná sakrální architektura má vliv na krajinný ráz centrální části Novohradských hor. Vliv drobné sakrální architektury na krajinný ráz centrální části Novohradských hor vyplývá z estetické hodnoty objektů a kulturně historického aspektu jejich vzniku. Objekty drobné sakrální architektury však nejsou určující složkou hodnocení krajinného rázu. Důležitějšími složkami krajiny jsou především reliéf, využití a otevřenost krajiny. Vliv objektů drobné sakrální architektury na krajinný ráz je odvislý od umístění objektu a na vlastnostech okolní krajiny.

8. Diskuze

Proti výše uvedené teorii vln výstavby drobné sakrální architektury mohou částečně mluvit některé historické prameny.

Už roku 1524 se objevuje slovo Pohorzie, tehdy se však jednalo o označení potoka. (Koblasa 1997). Je však možné, že zde nějaká osada byla už ve středověku, protože z 15. stol jsou zmínky o osadě a „pisnice Pohor“. (Kroupa 2006). Nepřímo máme také doloženou středověkou sklárnu na panství Vítkovců (někdy okolo roku 1486). Tato sklárna být situována západně od dnešního Pohoří na Šumavě. Tato sklárna však doposud nebyla v terénu lokalizována. Lze předpokládat, že její výrobní sortiment byl podobný šumavským sklárnám a obsahoval tedy především „páteřiky“ (zrnka korálků do růženců), korálky nebo duté sklo. (Kolektiv, 2006)

Avšak dnešní jméno obce Pohoří na Šumavě bylo původně Buchers, z německého Buche, což znamená buk a vypovídá to o převažující dřevině v okolí tohoto sídla. Jméno Pohoří na Šumavě vzniklo až po roce 1918.

Pro vznik databáze bylo využito map III. vojenského mapování a map ZM10. Před samotným terénním průzkumem bylo provedeno porovnání obou mapových souborů z hlediska distribuce objektů drobné sakrální architektury. Při samotném terénním průzkumu se existence některých objektů nepotvrdila, nebo naopak byly lokalizovány objekty, které na mapách nebyly. Důvodem těchto nesrovnalostí je patrně částečně období po roce 1945, kdy část objektů drobné sakrální architektury zanikla avšak jejich poloha byla převzata při obnově mapového díla z díla předchozího. Změna polohy objektů drobné sakrální architektury byla zapříčina často krádežemi nebo jsou výsledkem přemístění objektů při rušení cest. A tak můžeme na některých zahrádkách najít objekty drobné sakrální architektury původně umístěných úplně jinde. Po dokončení terénního průzkumu proběhlo označení typu jednotlivých objektů, pro tuto typizaci však bylo potřeba upravit typologii popsanou v rešerši, aby lépe vypovídala o jednotlivých objektech. Pro lepší čitelnost prostorů s vysokou koncentrací objektů drobné sakrální architektury byly vyhotoveny detailní mapy. Viz přílohy č.7, 8, 9.

Pro určení vlivu přítomnosti objektů drobné sakrální architektury byly nejprve vytyčeny charakteristické oblasti osídlení nazvané dle hlavních sídel v zájmovém území. Pro vytyčení těchto oblastí bylo využito autorovy detailní znalosti území a mapových podkladů. Po vytyčení oblastí osídlení následovalo přiřazení jednotlivých objektů k oblastem osídlení. Toto přiřazení vzniklo na základě působení objektů drobné sakrální architektury na autora a v kontextu jeho znalostí prostoru. Takovéto přiřazení objektů drobné sakrální architektury se může zdát subjektivní, avšak pro konfrontaci by bylo třeba provést stejnou operaci větším množstvím hodnotitelů, což podmínky diplomové práce neumožnily.

Po tomto porovnání by pozorovány neshody mezi zařazením objektů drobné sakrální architektury k oblastem osídlení a oblastmi osídlení. Je to dáno rozdílnou metodou při obou činnostech. Zatímco při vytyčování oblastí osídlení bylo vycházeno kromě autorovy znalosti území hlavně z mapových podkladů, u přiřazování objektů drobné sakrální architektury bylo využito autorovy znalosti území a orientační funkce jednotlivých objektů v rámci území (objekty jako orientační body). Pro objasnění nesrovnalostí byla využita dvojice porovnání vzniklé mapy. Nejprve s typy krajiny dle reliéfu a následně s typy krajiny dle využití. Tato porovnání vedla k závěru, že objekty drobné sakrální architektury autor vnímá v kontextu okolní krajiny nikoliv naopak. Tudiž, že objekty drobné sakrální architektury mají vliv na hodnocení krajinného rázu jako esteticko – kurní hodnoty. V rámci diskuze je třeba zmínit, že intenzita vlivu drobné sakrální architektury na hodnocení krajinného rázu je (jak vyplývá z rešerže) odvislá od ostatních charakteristik krajiny, jako je reliéf, typ využití, druh osídlení, přítomnost dominant atd. Krajinný ráz je pojmem vcelku těžko uchopitelným a má na něj vliv vše, co ve svém okolí vnímáme a jak se ve svém prostředí pohybuje.

Pojem krajinného rázu a konfrontace s dnešním pohybem člověka v krajině, nás klade před nový fenomén ve vnímání krajiny. Vzhledem k tomu, jak se člověk dnes krajinou pohybuje ,začíná používat jiné prvky krajiny jako její poznávací znaky. Tímto pohybem, který tolik mění naše vnímání světa kolem nás, je jízda autem. (Sklenička, 2011) Člověk-řidič nemá mnoho prostoru pro vnímání krajiny, kterou se pohybuje, má tendenci ji zužovat pouze na sled zatáček a horizontů. Spolujezdec je

na tom o něco lépe, ale zde záleží na rychlosti jakou se vozidlo pohybuje a typu krajiny, kterou se pohybuje. Vliv drobné sakrální architektury na občana–řidiče je tedy z pravidla zúžen na orientační bod. Cyklista je na tom sice s rychlostí lépe, avšak stále je pro něj kříž u cesty ve většině případů patrně pouze orientačním bodem. To také vyplývá z toho, jaký byl běžný dopravní prostředek v době vzniku většiny objektů lokalizovaných v zájmovém prostoru, tedy v průběhu 17. až první třetiny 20. století. V tomto období se většina obyvatelstva pohybovala pěšky či na povozu. Tomu také odpovídá velikost a umístění objektů drobné sakrální architektury. Pozoruhodným objektem je v tomto kontextu je kamenná spirála v prostoru bývalých Šejb. Tento objekt vznikl nedávno (po roce 2010) a na jeho dimenzi je patrné, že byl navržen tak, aby nejen vyjadřoval myšlenku svého autora, ale také aby byl dostatečně výrazný v kontextu svého okolí.

Z toho, jak autor provedl vytyčení oblastí a následné přiřazení objektů drobné sakrální architektury, lze odvozovat, že s rostoucí délkou pravidelného pohybu v definovaném území se mění vnímání původně orientačních bodů. Tyto body se postupně mění v symboly difuzních hranic mentálních oblastí, které si vytváříme jako součást mentální mapy našeho „domácího okrsku“. Avšak ani v této chvíli neztrácejí objekty drobné sakrální architektury funkci orientačních bodů. Zde je patrný výrazný posun ve vnímání sakrální architektury od místa události či prosby a zamyšlení k dopravnímu ukazateli a prostorovému rozmezí. Je třeba zmínit, že autor se v zájmovém území pohybuje pravidelně přibližně 15 let v některých jeho částech i déle.

9. Závěr

Přibližně 40 kilometrů jihovýchodně od Českých Budějovic se z rovin příkře vypíná tajemné a málo známé pohoří. Tyto pohraniční hory nesou jméno dle města, které leží na úpatí jejich severovýchodních svahů. Tímto městem jsou Nové Hrady a hory Novohradské. Oblast tohoto pohoří byla dlouho místem, kam člověk zacházel pouze když nezbytně musel. To se změnilo až v době vrcholného středověku a od této doby se datuje rozvoj drobné sakrální architektury, která vždy vypovídala o víře obyvatel a

o jejich životech. Ač byly tyto hory postiženy nejedním soužením, vždy v nich žili lidé a vtiskávali jim tvář.

Pro oblast Novohradských hor byla v této práci vytvořena databáze objektů drobné sakrální architektury vycházející z mapových podkladů a detailní znalosti oblasti ze strany autora. Následné analýzy prokázaly vliv drobné sakrální architektury na krajinný ráz z hlediska estetických a kulturních hodnot. Zároveň bylo konstatováno, že v dnešní době objekty drobné sakrální architektury fungují především jako orientační body v krajině. V dnešní společnosti bohužel pomalu ubývá lidí, pro které má sakrální architektura také náboženský smysl, pro které je místem střelné modlitby.

Terénním průzkum byl proveden s maximální pečlivostí, avšak ani tak si autor netroufá tvrdit, že zmapoval úplně všechny existující objekty drobné sakrální architektury a případné připomínky rád do své práce zahrne.

Obrázek 26. Podzimní ráno v zájmové oblasti

Seznam použité literatury

Bodnár L., Bímová E., Bláha V., Okrouhlý R., Chaloupková M., Tomášek M., 2010: Rozbor udržitelného rozvoje ORP Kaplice. RURŮ ORP Kaplice, Kaplice, str. 243.

Cílek, V., 2007: Krajiny vnitřní a vnější. Dokořán, s. r. o., Praha 5, 269 s.

Doležalová J., 2002: Děti pětিলisté růže. Regia, Praha, 332 s.

Hájek T., 2008: Kapličky a lidská existence v globálním světě. In: Outrata. B., Drobné sakrální stavby na Moravě - Kaple a kapličky na Prostějovsku.: Moravsko - slezská křesťanská akademie, Brno, 126 s.

Hora-Hořejš, Petr., 1995. Toulky českou minulostí. První díl, [Od nejstarší doby kamenné po práh vrcholného středověku]. Baronet, Praha,

Hora - Horejš, P., 1995a: Toulky českou minulostí. Druhý díl [Od časů Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků (1197 - 1526)]. Baronet, Praha, 454 s.

Hora - Horejš, P., 1995b: Toulky českou minulostí. Čtvrtý díl, [Od bitvy na Bílé hoře (1620) do nástupu Marie Terezie (1740)]. Baronet, Praha, 239 s.

Hora - Horejš, P., 1996: Toulky českou minulostí. Pátý díl, [Od časů Marie Terezie (1740) do konce napoleonských válek (1815)]. Baronet, Praha, 230 s.

Hrdlička J., 2008: Krystaly ducha a krásy. In: Outrata B.: Drobné sakrální stavby na Moravě - Kaple a kapličky na Prostějovsku. Moravsko - slezská křesťanská akademie, Brno, 126 s.

Klvač P., 2009: Člověk, krajina, krajinný ráz.: Masarykova univerzita, Brno, 91 s.

Koblasa P., 1997: Novohradským jihem. Jelmo, Rudolfov, 68 s.

Kolektiv autorů., 1775-1947: Dorfkronik Buchers. Autor neznámý, Pohoří na Šumavě 1775-1947

Kolektiv autorů., 2001. Krajina jako přírodní prostor. Jaroslav Bárta, Studio JB, Lomnice nad Popelkou, 162 s.

Kolektiv autorů., 1890 - 1983. Kronika obce Lužnice. Č. Krumlov, SOkA Č. Krumlov.

Kolektiv autorů., 2006. Novohradské hory a Novohradské podhůří. Baset, Praha, 847 s.

Kolektiv autorů., 2010. Obnova a údržba drobné sakrální architektury. Místní akční skupina Sdružení růže, České Budějovice, 48 s.

Kolektiv autorů., 1997. Plán péče navržené CHKO Novohradské hory. UHÚL, Brandýs nad Labem, 213 s.

Koželuh M., 2010: Novohradské hory 2009 - Nezapomenuté stopy. INPRESS, a.s., České Budějovice, 124 s.

Krajský úřad Jihočeského kraje. 2013: Soubor materiálů a zápisků z komunikace a konzultací. České Budějovice

Krajský úřad Jihočeského kraje. 2009: Soubor materiálů a zápisků z konzultací. České Budějovice

Kroupa S., 2006: Hory pout zbavené: Obce v oblasti Novohradských hor a Slepíčích hor. Veduta, České Budějovice, 244 s.

SOkA Český Krumlov., 2010: Soubory materiálů (Grundbesitz - Gratzen). Český Krumlov, Státní okresní archiv.

Löw J., 2011: Aplikovaná ekologie, krajina, krajinná a sídelní kompozice, krajinný ráz. Vysoké učení technické v Brně, Brno 60 s.

Löw J., 2001: Návrh slovníčku pro krajinný ráz. In: Kolektiv autorů Přírodní parky a ochrana přírody. Ministerstvo životního prostředí a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 90 s.

Löw J., Michal, I., 2003: Krajinný ráz.: Lesnická práce s.r.o., Kostelec nad Černými lesy, 550 s.

Martínek P., 2008: Od Šumavy k Novohradským horám. Regia, Praha, 206 s.

- Město Votice., 2010:** Cestou kříže Votickem. Votice, 68 s.
- Medková J., 1979:** Povídání o Českém skle. SPN, Praha, 232 s.
- Městský úřad města Kaplice. 2012:** Soubor poznámek z konzultací. Kaplice
- Němec B., 2005:** Zázraky před jižní hranicí. Veduta, České Budějovice, 242 s.
- Papáček M., 2004:** Biota Novohradských hor: modelové taxony společenstva a biotopy. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 304 s.
- Radkovský F., 2001:** Sakrální architektura a její vliv na tvorbu krajiny. Studio JB, Lomnice nad Popelkou In: Kolektiv autorů: Tvář naší země - Krajina domova. stránky 90 -94.
- Schriffl D., Perzi N., 2011:** Schlaglichter auf die Geschichtshüte der Böhmischen Länder vom 16. bis 20. Jahrhundert : ausgewählte Ergebnisse zu den österreichisch-tschechischen Historikertagen 2006 und 2008. Schriftenreihe der Waldviertel-Akademie, Wien, Berlin, 387 s.
- Sklenička P., 2011:** Pronajatá krajina. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, 137 s.
- Sklenička P., 2003:** Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha, 321 s.
- Spurný, M., 2006:** Proměny sudetské krajiny. Antikomplex, Praha, 232 s.
- Stíbrál K., 2009:** Lesní estetika Heinricha von Salische a její čeští následovníci. In: Klvač P., Člověk, krajina, krajinný ráz. Mendelova univerzita, Brno, 91 s.
- Vorel I., Bukáček R., Matějka P., Culek M., Sklenička P., 2003:** Metodika posouzení navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz. : Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha, 38 s.
- Zajoncová D., 2009:** Krajinný ráz a ochrana domoviny. In: Klvač P. Člověk, krajina, krajinný ráz. Mendelova univerzita, Brno, 91 s.
- Žáček J. 2011:** Hory Novohradské. MAS Růže, Třeboň, 48 s.